

4° 2° 3336(8)

DISSERTATIONE INAUGVRALI
Differentias iuris
Romani & Germanici
DE
SENATORIBVS
ET
CONSVLIBVS,

PRAESIDE
D O M I N O
IOANNE PETRO A LVDEWIG, ICTO
S. R. MAIESTATI A CONSILIIS INTIMIS ET REGIMINIS
IN DVCATV MAGDEBVRGICO, IVRIS ET HISTORIARVM
PROFESSORE ORDINARIO,
DOMINO PATRONO ATQVE DOCTORE SVO, OMNI
OBSERVANTIAE ET PIETATIS CVLTV
PROSEQVENDO

PRO LICENTIA,
SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
ET PRIVILEGIA RITE CAPESSENDI,
RESPONDEBIT

AVCTOR
CAROLVS GOTTLIEB KNORR,
HALENSIS.

NONIS MAII CIDI^oCCXXI.

HALAE VENE^oDORVM,
TYPIS IOANNIS HENRICI GRVNERTI, ACAD. TYPOGR
RECUSA CIDI^oCCXXXIX.

DISSERTATIONE IN ACADEMIA

DE

ROMANI & GERMANICI

DE

SENTENTIA

ET

CONSTITUTIONE

PR

DE

IOHANNIS

DE

DE

DE

ROMANO

DE

DE

PRO

SYMMOS

ET

DE

DE

CAROLUS

DE

DE

DE

DE

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Differentiae iuris
Romani & Germanici
DE
SENATORIBVS
ET
CONSVLIBVS.

PROOEMIUM.

Vbit animum meum cogitatio: quare Icti in suis ad *pandectarum* libros commentariis & *compendiis*, uel plane ficco praeterierint pede, uel leui saltem attigerint brachio *titulos de magistratibus Romanorum*; cum tamen uniuersum ius ex iis multum capiat lucis. Neque Romanorum iura alia multa rite explicari possint, nisi hoc etiam perspecto argumento. Qua-
A pro-

propter ex consilio D.N. PRAESIDIS,
magistratum Romanorum & Germanorum scribere institui *differentias*,
easque meis illustrare *commentariis*.
Ex quo uero manum operi admouere
coepi, facile intellexi, me, una
hac dissertatione, de *Romanorum &*
Germanorum magistratibus iura, sat
ampla & diuersa, ex haurire non posse.
Mutavi igitur consilium, atque *duos*
priores tantum *titulos*, qui de *senato-*
rum atque *consulum* agunt officiis,
explicare & cum Germanorum mo-
ribus institutisque sedulo conferre
in animum induxi. Reliquos *titulos*
alii loco atque occasione reseruo.
Deus adsit scribendis.

SECTION I.

DE

SENATORIBVS.

DIFFERENTIA I.

Quibus ius fuerit legendi senatum.

ROMANA instituta in iure *eligendi* senatores, admodum variabant. *Primo* enim *reges* (a); his uero exactis (b) *consules* (c) legebant senatores: creatis deinde *censoribus*, iis quoque haec dabatur potestas (d); quidquod *dictatores* interdum, senatus legendi causa, creati fuerint (e); donec tandem sub censorum saepe nomine (f) hoc ius sibi adscriberent *principes* (g): GERMANICO iure in plerisque ciuitatibus penes *senatum*, (h) in nonnullis tamen penes *populum* (i) senatorum electio.

(a) Notum est ex antiquitatum scriptoribus, Romulum, condita urbe Roma, centum constituisse senatores LIVIUS enim L. I. C. 6. cum ita, inquit, uirum haud poeniteret, consilium deinde uiribus parat. Centum

Romulus centum creat senatores.

centum alios
addit

& Tarqui-
nius iterum
centum.

Quinam in
patres
cooptati.

Tarquinius
superbus in-
terfecit pa-
tres.

Quare Roma
eiectus Tar-
quinius su-
perbus.

creat senatores, siue quia is numerus satis erat: siue quia soli centum, qui creari patres possent. Patres certe ab honore, Patriciique progenies illorum adpellati DIONYSIVS HALICARNASSEVS uero L. II. Antiq. Rom. C. 2. refert: Romulum Patricios primo, dein ex eorum numero centum elegisse senatores, adeo, ut qui senator patricius non uero qui patricius senator esset, eumque receptis in urbem Sabinis centum alios addidisse v. L. II. C. 6. PANVINIVS L. I. Fastor. n. 10. p. 43. Legit deinde Tarquinius Priscus centum alios in patres, qui minorum gentium sunt adpellati LIVIVS L. I. C. 35. DIONYSIVS HALICARNASSEVS L. III. c. 13. Maiorum uero gentium erant ii, qui ex centum illis patribus, quos legerat Romulus in curiam, geniti erant TACITVS L. XI. Annal. C. 25. Cooptarunt praeterea nonnullos in senatum eisque patrum iura dederunt. Ita Tullius Hostilius Alba diruta Albanisque in ciuitatem Romanam traductis principes Albanorum in patres, ut ea quoque pars reipublicae cresceret legit: Tullios, Seruilios, Quintios, Geganeos, Curiatios, Cloelios LIVIVS L. I. c. 13. FENESTELLA uel potius FLOCCVS de potest. Roman. I. II. c. 1. De Atta Clauso Sabino, qui postea Appius Claudius dictus fuit, testis est LIVIVS L. II. c. 16. quod fuerit in numerum patrum lectus. Vltimus tandem regum Tarquinius superbus, primores patrum, quos Seruii rebus fauisse credebat, interfecit. Et ita, patrum praecipue numero imminuto, statuit nullos in patres legere, quo contemtior paucitate ipse ordo esset, minusque, per se nihil agi, indignarentur. Haec LIVIVS L. I. c. 49.

(b) Postquam enim Tarquinius superbus nullis limitibus circumscriptum adfectaret imperium, aegre hoc tulerunt Romani limitato atque paterno adfuefacti imperio. Qua propter LIVIVS L. I. C. 49. Hic enim, inquit,

inquit, regum primus traditum a prioribus morem, de omnibus senatum consulendi, soluit, domesticis consiliis rem publicam administravit. Bellum, pacem, foedera, societates per se ipse, cum quibus uoluit, iniussu populi & senatus fecit diremitque. Et DIONYSIVS L. II. c. 2. de Romulo testatur, eum concessui senatus hunc honorem atque potestatem dedisse, ut de re qualibet, quam rex ad ipsum retulisset, cognosceret & suffragium ferret, & quod plurimum sententiis adprobatum fuisset, id uinceret. Patet ^{Explicatio L.} vero ex his Liuii atque Dionysii uerbis, qua ratione ^{2. §. 1. & §.} L. 2. ^{14. ff. de O. I.} §. 1. de O. I. ubi Pomponius initio, inquit, ciuitatis nostrae sine lege certa, sine iure certo primum agere instituit, omniaque manu a regibus gubernabantur & §. 14. initio ciuitatis huius constat reges omnem potestatem habuisse, optime possimus interpretari. Non enim reges absolute imperitabant ciuibus, sed ex arbitrio boni uiri eorum dirimebant lites. V. SCHVBARTVS in egregio tractatu de fatis iurisprudentiae Roman. Exerc. I. §. 9. seqq. ubi TACITI locum, L. III. Annal. c. 26. qui: nobis, inquit, Romulus ut libitum imperitauerat, ex antiqua status romani ratione doctissime explicat, & cum Liuii atque Halicarnassei testimoniis conciliat. Nam non sequitur, quia omnia manu regum fuerunt gubernata omnemque reges habuerunt potestatem, ergo non consuluerunt senatum, nihilque retulerunt ad populum, cum intelligamus, boni eos uiri arbitrium ubique fuisse secutos, neque eis quicquam fuisse libitum, nisi quod adprobasset senatus. Si enim alio modo explicandus esset Pomponius & Tacitus, Liuii atque Halicarnassei corrueret auctoritas. Cum itaque Tarquinius superbus hunc morem, ab antecessoribus traditum, soluisset, factum tandem est, ut uiolento stupro ab eius filio Sexto Tarquinio Lucretiae illato exortoque propterea tumultu, Tarquinio

qui ab obsidione ciuitatis Ardeae Romam pergeret, ad comprimendos motus, clauderentur portae &, electis ex ciuitate liberis, indiceretur exilium L.I.C. 58. seqq. v. DN. PRAESES in der Erleuterung über Puffendorfs Historie C.I. § 15.

Brutus sena-
torum nume-
rum ad 300.
restituit.

(c) Exaeto ita Tarquinio superbo L. Iunius Brutus Consul, caedibus regis diminutum patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis ad trecentorum summam expleuit, traditumque inde fertur, ut in senatum uocarentur, qui patres quique conscripti essent, conscriptos videlicet in nouum senatum adpellabant lectos LIVIVS L. II. c. 1. Vt itaque intelligamus, unde conscriptorum nomen sit ortum. Cum enim patricii tantum legerentur in senatum, quorum autem maximam partem, e medio sustulerat superbus, Brutus primores equestris ordinis in senatum adscripsit. Retinuerunt postea consules potestatem ut populo nominarent, qui legendi essent in senatum. V. HOTOMANNVS de senatu § SCtis. C. 1. MANVTIVS de LL. c. 4.

Vnde conscri-
ptorum no-
men ortum.

Censores A.
V. CCCXL
creati.

(d) Originem auctoritatemque censorum egregie nobis describit LIVIVS L. IV. c. 8. ad A. V. C. CCCXL. idem hic annus, inquit, censurae initium fuit, rei a parua origine ortae, quae deinde tanto incremento aucta est, ut morum disciplinaeque Romanae penes eam regimen, SENATVS, equitum centuriae, decoris, dedecorisque discrimen sub ditione eius magistratus, publicorum ius priuatorumque locorum, uectigalia Populi Romani, sub nutu atque arbitrio essent. V. PANVINIVS c. 1. p. 87. qui & alia suppeditat testimonia. Singulis uero lustris legebant senatum eiusque illum nominabant principem, qui primus censor, ex iis qui uiuerent, fuisset, quem tamen morem non semper seruatum fuisse constat LIVIVS L. XXVII. c. 13. Neque etiam, quem ita primum inter se-
nato-

De principe
senatus.

natores recitauerat censor, primum semper ferebat suffragium GELLIVS L. VI. c. 10. hoc tamen obseruatum fuisse, testatur GELLIVS c. l. ut, cum aliqui extra ordinem rogarentur, ne quis quemquam, ex alio, quam ex consulari loco, sententiam primum rogaret.

(e) Dictatores interdum, cum senatus legendus ^{Dictatores} esset, creatos fuisse exemplo M. Fabii Buteonis apud L. ^{cum senatus} ^{legendus} ^{creatus} VIVM L. XXIII. c. 23. constat: hic enim cum ex Scto ordinem senatorium suppleret: recitato veteri senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui post L. Aemilium & Flaminiu censores curulem magistratum gessissent, nec dum in senatum lecti essent, ut quisque eorum primus creatus erat. Tum legit qui aediles, tribuni plebis quaestoresque fuerant: tum ex iis, qui magistratus non cepissent, qui spolia ex romano hoste fixa (*) domi haberent, aut ciuicam coronam (†) accepissent. De Sylla Dictatore TACITVS L. XI. c. 22. testatur: Lege Syllae uiginti quaestores creatos fuisse supplendo senatui. Quod etiam ob causam a Sylla factum, existimo, quia Romanorum LL. nemo facile senator legi poterat, nisi curules gessisset magistratus, inter quos quaestura primum obtinebat gradum LIPSIVS de Magistr. pop. Rom. c. 16.

(f) Equidem SVETONIUS de Augusto C. 27. testatur, eum recepis- ^{Principes} ^{censuram ge-} ^{runt.} se morum legumque regimen per-

(*) Memorat enim PLINIUS L. 25. obseruatum fuisse ab antiquis, ut foris & circum limina maiorum suorum forissimorum uirorum imagines disponerent adfixis hostium spoliis.

(†) Ciuica corona est, quam ciuis cui a quo seruatus est praelio, testem vitae salu-

tisque perceptae dat; hinc ita OVIDIVS L. III. Eleg. I.

Causa superpositae scripto testante coronae,
Seruatos ciues indi at huius ope.

fit uero e fronde querna, ROSINVS Antiq. L. X. c. 27. BRISSONIUS de form. P. R. L. V. p. 354.

petuum, sine censurae tamen honore, censores uero creari defitos longo interuallo, creasse, multa tamen quae horum essent officii egisse IDEM C. 54. id quod ex eo satis adparet, quod Senatus legendi causa triumuiros constituerit, qui subcenforum quasi fungerentur officio SVETONIVS C. 37. plura PITISCVS in comment. §. II. Diu deinde intermissam censuram gessit Claudius imperator SVETONIVS in Claud. c. 16. Vespasianus etiam censuram suscepit & per totum imperii tempus nihil habuit antiquius quam prope adflictam nutantemque rempublicam stabilire primo deinde & ornare IDEM in Vesp. c. 8.

Caesar suppleuit senatum.

Augustus eum ad pristinum numerum redegit.

(g) Ita enim Caesarem senatum suppleuisse testis est SVETONIVS C. 41. Multos uero indignos in eum adsciuit, non discernens, siue quis miles esset, siue libertinus: adeo ut summa eorum 900 fuerit. V. DIO L. 43. Augustus uero senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba (erant enim super mille, & quidem indignissimi, & post necem Caesaris, per gratiam & praemium allecti, quos orcinos uulgus uocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus: prima ipsorum arbitratu QVO VIR VIRVM LEGIT: secunda SVO & AGRIPPAE. Deinde tres constituit uiros, qui senatum legerent c. l. c. 37. Neque tamen mos ille, quo uir uirum legeret, prorsus abiit in desuetudinem c. l. C. 54. Sic deinde ceteri imperatores uel pro arbitrio uel censorum nomine legebant senatum. Galba enim senatoria & equestria officia biennio determinare, nec ea dare, nisi inuitis & recusantibus, secum constituit SVETONIVS c. 15. Claudius uero censuram gessit IDEM c. 16. & hanc ob causam etiam legit senatum c. l. c. 24. id quod etiam fecit Vespasianus c. l. in Vesp. c. 8. & propterea amplissimos ordines & exhaustos caede uaria & contaminatos ueteri negli-

negligentia purgavit, supplevitque recensio senatu & equite, summotis indignissimis & honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto c. l. C. 9.

(h) Praefectos olim in ciuitatibus cum scabinis ^{Praefecti merum habebant imperium.} merum mixtumque exercuisse imperium & ciuibus ius dixisse satis notum est V. DN. PRAESES de ciuit. dispar. nexu cum S. R. I. C. VI. §. 8. Sine omni tamen dubio ^{Senatus politiam respiciebat.} suos ciuitates habuere magistros, qui rebus ciuilibus praessent CONRING. de Urbib. Germ. §. 75. quamquam nullam eos aliam iurisdictionis speciem exercuisse constat, quam eam, quae in decoro atque rebus ad Politiam spectantibus, in Policy-Sachen, uersabatur V. DN. PRAESES c. l. Neque, cum mos constituendi ciuitatibus senatores & consules, Henrico V. imperatore a Longobardis transisset ad Germanos, aliud quicquam iis fuit relictum. Ipse uero imperator dedit ciuitatibus consules, id quod ex decretis Comitiorum Friderici I. apud Roncalias cum proceribus Germaniae, Galliae & Italiae habitorum, apud GOLDASTVM Constit. imper. T. III. p. 335. adparet: Iudicatum est, in singulis urbibus praetores, CONSVLES ceterosque magistratus assensu populi per imperatorem creari oportere, qui sacramentum ei dicerent, ac ius ciuium regumque tueri scirent. Dedit tamen ^{Etiā praefecti & episcopi senatum constituerunt, quod probatur.} imperator episcopis atque Praefectis saepius potestatem, ut constituerent ciuitatibus consules. Ita enim HEIDER de Aduoc. imper. p. 79. Disc. I. ex STVM-PEII Chronico Helvetiae L. VI. c. 16. perhibet, Tigurinis episcopos olim dedisse iudices, qui praessent causis ciuilibus, cum Praefecti ea, quae iurisdictionis erant, caesaris nomine, sibi uindicarent, donec tandem Fridericus II. eis concesserit, ut ciues sibi ipsis duodecim eligerent uiros eisque senatorum & Ammani demandarent officia. Et de ciuitate Augustana IDEM in

der Reichs Vogteischen Apologie p. 468. seqq. refert ex Annalibus ciuitatis, praefectos ibi olim, aequae in criminalibus, ac in ciuilibus ius dixisse ciuibus, ita tamen, ut in determinandis poenis senatus deciso fuerit locus. Cum uero deinde Conradinus, ultimus Sueviae dux, expeditionem in regnum Neapolitanum fusciperet, narrant rerum Augustanarum scriptores, magno argenti pondere ciuitatem semet afferuisse in libertatem, & iura fuisse consecutam, sibi ipsi constituere senatum, qui praefectus ciuitatis regimini *v. Sect. II. Differ. XI. lit. g.* Non uero de reliquis imperii ciuitatibus dubitare licet, quin omnem olim iurisdictionem exercuerint ibi praefecti, neque magistratui, praeter politiam, quicquam fere relictum fuerit. Temporis tamen progressu factum tandem est, ut ciuitates mercatae sint a caesare priuilegia, ut praefecti uices gereret senatus *HEIDER de Aduoc. imper. discurs. I. p. 112. lit. p. p. p. p.*

In quibusdam ciuitatibus, populus eligit senatum.

1) Coloniae.

(i) Sunt enim & fuerunt nonnullae ciuitates, in quibus uel ipse populus eligit senatum, uel in eius saltem electione concurrit. Ita enim AEGIDIUS GELENIVS *de Magnit. Coloniae L. I. de COLONIA* testatur: *Corpus Patrum conscriptorum quadraginta nouem senatores constituerunt a plebe in tribubus electi, exceptis septem, quos ex uersa urbe eligit senatus, circa natiuitatis Ioannis Baptistae festum, & sex sub natalitia Christi.* *V. KNIPSCHILD c.*

2) Argentorati.

L. III. C. 10. n. 28. Argentorati etiam ex uiginti tribubus, *aus denen Handwerckern*, uiginti senatores eliguntur & quidem hoc modo: unaquaeque primo tribus quindecim sibi eligit scabinos, & deinde scabini uniuscuiusuis tribus unum constituunt senatorem. Hi uiginti senatores deinde iterum consulem, & cum hoc decem ex nobilibus eligunt senatores, & ita maiorem constituunt senatum *KNIPSCHILD L. III. C. 51. n. 28. 29.*

Et

Et de Hildesienſi ciuitate retulit mihi amicus rerum ;) *Hildesiae.*
 Hildesienſium peritus: Quod per maiora tribus ibi
 quotannis certos eligant uiros cum duobus tribunis,
 quorum illi *Alter-Männer* & hi *Sänger* vocentur; qui
 deinde iterum certum ſenatorum numerum & duos
 conſules eligant, qui ſeparatum Collegium quod uo-
 catur *das Juſtiz collegium*, conſtituunt, ſi uero cauſſae
 grauioreſ incidunt, ii etiam quos elegerunt tribus, in
 conſilium uocantur. Senatorum dignitas eſt annua, &
 finito anno ad nouam procedunt electionem, quae eo-
 dem peragitur modo. Apud Halenſes populus equi- 4) *De ſenatu*
 dem non eligit ſenatores, magna tamen ſemper tri- *Haleni.*
 buum, *der Zünſſte und Innungen*, fuit auctoritas, ut non
 ſenatores ſolum, ſed quidam etiam ex tribubus, quos
Meiſter uocabant, conſtituerent ſenatum, neque ſine ho-
 rum conſenſu reſ magni momenti decidi poſſent. Id
 quod ex ordinat. *Erneſti de a. 1479.* ſatis clare adparet,
 ubi ita diſpoſuit: *Wir wollen daß der Rath in unſer Stadt*
Halle nun hinſeräer in ſolcher Weiſe geköhren ſoll werden.
Nemlich, daß vier Perſonen aus den ſitzenden Rathe
und vier Perſohnen aus den Meiſtern, auch des ſitzenden
Raths, zu kiefern eines neuen Raths, von den gegenwertig-
en Rathe ſollen geköhren, geheiſchet und gefürdert wer-
den &c. Et in der *Wilkübr de a. 1482.* ſtatutum: *Zum*
erſten, daß der Rath der obgenannten unſer Stadt Halla
mit Volwort der Innungs-und Gemeinheit-Meiſter, ſoll
gantz Gewalt und Macht haben zu allen Dingen, als her-
nach folgen. Quae uero omnia hodie mutata eſſe quis
 eſt, qui ignorat? Non enim amplius ſenatus membra
 ſunt ii, qui ex tribubus hodie adhuc eliguntur, & nomen
der Gemeins-Meiſter retinuerunt, ſed tantum conuocant
 ciues eorumque grauamina nuntiant ſenatui. Neque
 etiam annuus apud nos ſuper eſt magiſtratus, ſed 1719.

5) De Hambur-
genſi ſenatu.

ex decreto ſapientiſſimi Boruſſorum regis perpetuus conſtitutus eſt ſenatus, qui ex quatuor conſulibus & ſex ſenatoribus conſiſtit. Ut ideo longe alia rerum & Halenſium adpareat hodie, ac olim, facies. De HAMBURGENSIBVS pariter conſtat, cum ex iis, quae DRACIGER, Syndicus eorum, habet; tum ex VETERIS STATVTARII iuris reliquiis, qui uterque liber MSCT. habetur in DN. PRAES. litteraria ſupelleſtili; quod olim ſenatores lecti & deſtituti iudicio populi, non ſenatus. Cuius auctoritas in hoc argumento eſt aevi iunioris. Iſdem moribus uixit quondam Sueviae reſpublica HALENSIS. In qua inferior ſenatus *der äußere Rath*, populi nomine, elegit ſuperiorem *den innern Rath*. Quod intelligitur ex WIDEMANNI & HEROLDI liberis MSCTI *annal. Halenſ.* quos offendi & legi ap. DN. PRAESID. in illius muſeo. Verum migrarunt haec iura poſt ad ſenatum ſuperiorem.

6) De Halenſi
in Ducatu
Sueviae.

DIFFERENTIA II.

Vnde ſenatores denominati fuerint?

Senatores Romanos a ſenio(a), & ab honore Patres (b), denominatos fuiſſe conſtat: Germaniae contra moribus nomine *der Rath-Manne* (c), *Raths-Herrn* (d), *Raths-Freunde*, *Raths-Leute*, *Raths-Glieder* (e), ueniunt, alicubi etiam a numeris adpellantur Germanici ſenatores, *die Herrn drey-*

dreyzehner; zwölfer; vierer, cetera. Dantisci omnes *senatores* audiunt *consules*. In gratiam Poloniae *senatorum*: ne his *regni* senatoribus uel nomine pares uiderentur. Quae omnia a iure Romano diuersa (f).

(a) Centum senatores quos constituerebat Romulus ^{Romulus senos in senatum legit.} veneranda commendabat canities. Ita enim canit

OVIDIVS:

Nec nisi post ANNOS patuit tunc curia SEROS,

Nomen & AETATIS mite senatus habet.

Romulus hoc uidit selectaque corpora PATRES

Dixit; ad hos urbis summa relata nouae est.

V. CICERO de senectute C. V. in sen. ubi Cato de Scipione auo testatur, cum aetate prouectum nec excursione, nec saltu, nec eminus hastis, aut cominus gladiis fuisse usum, sed consilio, ratione, sententia, quae nisi essent in senibus, pergit, non summum consilium maioris nostri adpellassent SENATVM. DIONYSIVS tamen L. II. c. 2. certo adfirmare non audet eos a senio fuisse denominatos. Virum uero, inquit, ob senectutem eorum, qui in consilium lecti uenerunt, an ob uirtutem hoc nomen habuerint, certo adfirmare non possum. Prisci enim uires aetate & uirtute praestantes SENES adpellare solebant. Id tamen ex his Halicarnassei uerbis, meo quidem iudicio, colligi potest; senatores ita uocatos fuisse, quia eis senum, siue propter aetatem, siue uirtutis praestantiam, dabatur nomen. Certam uero legibusque determinatam aetatem primis illis reipublicae temporibus iis, qui legebantur in senatum, praescriptam non fuisse, TA-

Primis reipublicae temporibus nulla lex annalis

CITIERAT.

Lex annalis
A. V. C.
DLXXIII.
lata.

CITI & CICERONIS constat testimoniis. Ille enim L. XI. Annal. C. 22. *Apud maiores, inquit, uirtutis id praemium fuerat, cunctisque ciuibus, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne aetas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta consulatum & dictaturas inirent.* Hic uero Philippica V. dicit: *maiores nostri admodum antiqui LEGES ANNALES non habebant, quas multis post annis attulit ambitio, ut gradus essent petitionis inter aequales.* Legem uero annalem, de qua loquitur Cicero, primum A. V. C. DLXXIII. latam fuisse LIVIUS L. X. perhibet v. LIPSIVS *de Magistr. Pop. Rom. C. 4. seqq.* Sicuti hac autem lege omnibus magistratibus certam praescriptam fuisse aetatem intelligimus: ita de senatoribus testes sunt DIO CASSIUS L. LII. & PLUTARCHVS *in uita Pompeii*, non nisi XXV annos natum senatoriam obtinere potuisse dignitatem. TACITVS etiam mentionem facit aetatis senatoria L. XV. *Annal. c. 28. & L. IV. histor. c. 42.* sed quia tempus lege definitum non indicat, ex DIONE & PLUTARCHO est explicandus v. MANVTIVS *de LL. C. VI.*

Vnde senator
res patres de-
nominati.

(b) Expresse enim LIVIUS L. I. C. 6. de senatoribus a Romulo constitutis: *Patres, ait, certe ab honore Patricique progenies illorum adpellati & HALICARNASSEVS L. II. c. 2. de Romulo scribit: Illustres & potioris fortunae Patres uocauit; siue quod alios aetate anteirent, siue quod liberi illis essent, siue propter generis nobilitatem, siue propter haec omnia.* Reiicit etiam eorum sententiam, qui generis obscuritatem ciuitati obiiciunt, & non ob memoratas causas, patricos hoc nomen accepisse aiunt, sed quod soli patrem ciere h. e. nominare possent. Audiamus tamen, quid PROPERTIVS de illustri senatorum genere sentiat:

*Curia, praetexto qua nunc nitet alta senatu,
Pellitos habuit rustica corda patres.*

V. ALBERICVS GENTILIS *de Armis Rom. c. 2.* qui cal- ^{Iuris patrona-}
culum adiicit PROPERTIO. Debet uero his Romuli ^{us origo.}
instituti ius patronatus originem, quod nemo melius
descripsit HALICARNASSEO *L. II. c. 2.* cuius igitur
uerba hic adscribimus, & quidem idiomate latino:
Oportebat patricios suis clientibus ius interpretari & de eo re- ^{Officia patro-}
spondere, cuius illi essent imperiti, & illorum, aequae absentium ^{norum.}
atque praesentium, curam gerere, facientes, quicquid liberorum
caussa parentes facere solent, & in rationibus pecuniarum, & in
earum contractibus: & lites pro clientibus, iniuria adfectis, su-
scipere, si quis in ipso contractu detrimentum accepisset, & eo-
rum causas contra accusatores sustinere & (ut paucis multa
expediam) oportebat eos clientibus tam a priuatis, quam a
publicis negotiis omnem quietem, qua maxime opus illis erat,
praestare. Oportebat uero uicissim ipsos clientes iuuare suos ^{Officia clien-}
patronos in elocandis filiabus, si earum parentes essent inopes ^{tum.}
& ab hoste redimere, si quis aut ipsorum, aut ex liberis eorum
captus fuisset, priuatarum quoque litium perditarum aestima-
tiones & multas publicas pecuniarias pro ipsis proprio aeredis-
soluere pecuniam, non mutuo, sed referendae gratiae causa
dantes, & in magistratibus, honoribus aliisque publicis impen-
sis sumtuum participes esse, non secus ac genere coniunctos.
Commune autem utriusque erat, ut neque pium neque fas esset ^{Communia}
alteris alteros in iudiciis accusare, aut testimonium aduersum utrorumque ^{utrorumque}
dicere, aut suffragium contrarium ferre, aut inter inimicos cen- ^{officia.}
seri. Colonias etiam ciuitatesque uel amicas, uel bello
deuictas suos Romae habuisse Patronos testatur c. l. u.
quae SCHVBARTVS, uir doctissimus, de officio patronatus
differit de Fatis Iurisp. Rom. exerc. I. §. 16. 17. 18. ROSINVS &
DEMPSTERVS Ant. Rom. L. I. C. 17.

(c) Generali nomine Germanis senatores *Rath.* ^{Origo uocis der}
manne uel *Rathsherrn* audiunt: unde uero orta sit de ^{Rath Manne,}
nomi-

nominatione der Rathmanne indagare a scopo alienum non esse arbitror. Vocem Rath a rathen consilium dare, quia senatorum in eo potissimum consistit officium, ut ciuitates consilio adiuuent, descendere, omnibus notum est KNIPSCHILD *de iur. & priuileg. ciuit. imp. L. V. C. 1. n. 24.* Ea uero uox Mann, quae cum hac coniungitur, triplici sumitur significatu. Primo uulgari, ubi marem *einen Mann*, deinde feudali, ubi uasallum *einen Lehns-Mann* denotat V. DN. PRAES. *ad A. B. T. I. p. 83.* EIBEN. *Elect. Iur. Feud. c. 9. §. 4.* & tertio ciuili, ubi nomen muneris & officii inuoluit, qui demum significatus huius loci est. Germanis enim vocatur *ein Rathmann*, cui officii atque muneris iniungit ratio, ut consilio commodum atque utilitatem ciuitatis promouear. Nomen etiam *der Ratliede* senatoribus datum fuisse, ex priuilegio Gebhardi Querfurtensis de A. 1357. apud DN. PRAESIDEM *in Reliquiis MStorum T. I. p. 356.* discimus.

Origo uocis
der Rathsherrn.

(d) Notum est Germanos varias distinctasque nobilitatis constituisse classes, dominorum scilicet & seruorum, *der Edlen Herrn und Edlen Knechte*, quae latius deducere huius loci est. Ita ii etiam, quibus regimen in ciuitatibus fuit commissum, quia ceteros ciues, propter officii munerisque amplitudinem, longo interuallo post se relinquebant, interdum loco Rath *Manne*, Rathsherrn, *Herrn des Rathes*, ceteri uero ciues *Bürger* sensu uulgari fuere denominati. Compertum tamen habeo, primis temporibus nomen *der Herrn* non datum fuisse senatoribus LEHMANNVS *Chronico Spirensi L. IV. c. 13.* Im übrigen aber, inquit, *hat der Rath niemahlen einige aus ihren Mittel HERREN genennet, auch so gar keinen Burgemeister, er sey denn ein geschlagener Ritter gewesen, sie haben sich auch selten des Rathes, sondern nur Bürger von Speyer genennet.* Quae caussa est quod adhuc hodie

hodie in multis ciuitatibus receptum sit, ut non uocentur *RATHS-HERRN*, sed *RATH MANNE*. Pertinet huc exemplum quod de Argentinenfibus retulit *KÖNIGSHOFEN C. 2. §. 194. p. 123. seq.* Cum enim ciuitatis eius deputati ad Henricum VII. uenissent, hic aegre tulit, quod dominorum titulum adscriberent senatoribus, uerba ipsa haec sunt: *Do schicketen die von Strosburg ire Botten zu den Künige, das er in ir freiheit solte bestetigen. Do die Botten zu dem Künige kommt und sprechendt: VNSER HERREN von Srosburg hant uns zu eueren Gnaden gesant, dus ir inen ire Friheite bestetigenät, also uer vordern Hant geton. Do wolte in der Künig keine entwurte geben, weder zu Spire, noch zu Strosburg. Do furent die Botten dem Künige untze gen Kolmar. Do wurden sie underweiset von eine, der dem Künig heimelich was. Das sie vor dem Künige nit soltent die von Strosburg IRE HERREN nennen. Also gignent die Botten aber für den Künig und sprochent: Gnediger Herre, uer Burger und Diener von Strosburg hand uns zu uer Gnadengesendet, umb ihre Friheite zu bestetigen. Do sprach der Künig. Ich wuste nit was HERREN ir meinetent, do ir sprochent, ir werent der HERREN VON STROSBURG BOTTEN, aber sit ir nu sprechent ir sigent der minre Burgere, Botten von Strosburg, die kenne ich wol. Men sol uch thun das ir gefordert hant.*

(e) Ita audiunt senatores *Mitraths-Freunde*, *Raths-Raths Freunde*, in *STATVTIS MULHVSANIS lib. I. art 2.*^{de Sc.} Ibidem etiam *Raths-Verwandte*. Primum idem, quam collega: alterum idem, quam socius in senatu. Quandoque etiam *Raths-Glieder*, ein *Raths-Glied*, membrum senatus: *Raths-Personen*, cetera.

(f) Equidem consilii publici caussa instituit *Romulus* senatum, ut cum eo administraret rempublicam *HALICARNASSEVS L. II. c. 2.* Non tamen senatoribus dedit consiliariorum nomen, quod muneri eorum ^{Diuerfis iuris Rom & Germ. significatus in denominatione senatorum.}

atque officio fuisset proprium, CICERO enim ad Herennium *L. IV. p. m. 31. senatus*, inquit, *officium est, consilio civitatem iuvare*. Et licet Icti eos interdum nominauerint Consiliarios *L. 22. ff. de Tut. & Cur. dat.*, hoc tamen nomen auctoritate publica iis non competebat. Germaniae uero moribus muneris atque officii ratio nomen dedit senatoribus, id quod *lit. c. d. & e.* probatum dedi.

DIFFERENTIA III.

Quinam senatores legi possunt.

Romano iure initio quidem *patricii*(a), & qui in eorum numerum allekti(b), senatores legi poterant, donec tandem *plebi*(c) etiam haec communicaretur dignitas: Germanico in quibusdam ciuitatibus receptum est, ut *patricii*(d), non uero *plebei*, sint senatores; cum in aliis contra, uel *promiscue*(e), uel *soli plebei*(f), ad munia senatoria admitantur.

Romano iure
patricii erant
senatores.

(a) Halicarnasseus enim *L. II. c. 2. Romulus*, inquit, *decreuit senatores creare, ut cum eo rempublicam administrarent, electis centum uiris ex ORDINE PATRICIO v. differ. I. lit. a.* Non igitur nisi gentes patricias huius dignitatis participes fuisse constat. Voluit enim

enim Romulus eodem Halicarnasseo autore, ut Patri-
cii sacra curarent, & magistratus gererent & ius di-
cerent.

(b) Multas enim familias inter patricias relatas *Quaenam fa-
miliae inter
patricias ad-
lectos.*
fuisse regum, consulum, censorum decretis *Differ. l. lit. a.*
seq. demonstratum dedi. Optime uero omnium descripsit

TACITVS, qua ratione familiae quaedam patriciis fue-
rint adscriptae *L. XI. Annal. C. 25.* ubi, *iisdem*, inquit, die-
bus in numerum patriciorum adsciuit Caesar (Claudius) ue-
tustissimum quemque e senatu, aut quibus clari parentes fue-
rant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maio-
rum & L. Brutus minorum gentium adpellauerat, exhaustis
etiam, quas dictator Caesar lege Cassia (*) & princeps Augu-
stus lege Senia (+) sublevere. Cum uero LIVIVS *L. l. c.*

35. testis sit, Priscum eis, quos legerat, minorum gen-
tium dedisse nomen, exinde concludo, omnes quos reges
post Romulum, consules, dictatores, censores inter pa-
tricios retulerunt, hoc accepisse nomen. In quo sum eo
fidentior, quia ipse Tacitus eos tantum maiorum gen-
tium nominat, quos creauit Romulus, & hac ratio-
ne nulla inter Tacitum & Liuium sit dissensio. Quod

uero *lit. a.* diximus, neminem nisi patricium senatoriam *Suetonius di-*
obtinuisse dignitatem, dubium reddit SVETONIVS *in* *ait Priscum*
uita Augusti c. 2. ea gens, (Octauia) inquit, a Tar- *octauiam gen-*
quinio Prisco rege inter Romanas gentes ALLECTA IN *tem in sena-*
tum legisse,

SENATVM, mox a Seruio Tullio in Patricios traducta,
procedente tempore ad plebem se contulit. Quid enim
aliud his uerbis innuit Suetonius, quam regum aevo
plebeios in senatum fuisse lectos, licet nondum patri-
ciorum numero essent adscripti? sed quis est, qui non
uidet, Suetonium hic exceptionem constituisse a re-
gula? Verum enim omnino est, iuris tantum fuisse

(*) SVETONIVS in Caesare C. 4. | (+) V. LIPSIVS in not. ad h. l.

legere in senatum patricios, sed ab hac regula recessisse interdum reges, atque plebeios etiam senatoria ornasse dignitate gentis Octaviae exemplo constat. Vt ideo mirari subeat, quare uiri ceteroquin doctissimi SIGONIVS *de iur. ciuil. Rom. L. II. c. 2.* PITISCVS *in comment. ad h. l. §. 2.* erroris incusent Suetonium, neque animaduertant, eum non regulam, sed exceptionem constituisse.

Quando summi honores plebeiis communis.

(c) Cum insatiabilis patriciorum auaritia concitauerat plebem, ut L. Sicinio auctore secederet in montem sacrum, neque rediret in ciuitatem, donec ei magistratus, qui Tribuni plebis nomine ueniret & S. Sanctus esset, daretur LIVIVS *L. 2. c. 32.* Licet uero hi magistratus non statim honores adepti sint, euenit tamen, ut omnia tandem plebi cum patriciis fierent communia. Ita enim Tribunos militum consulari potestate ex patriciis & plebe creatos fuisse legimus apud LIVIVM *L. IV. c. 6.* Et DIONYSIVS *L. VII. c. 8.* inde primum, inquit, plebis potestas magnum habuit incrementum; at status optimatum multum pristinae dignitatis amisit, quod HOMINES PLEBEIOS IN SENATVM admisisset & MAGISTRATVS ambire illis permisisset. V. LIPSIVS *de Magistr. P. R. c. III.* qui ex antiquitatum romanarum scriptoribus docte eruit, quo anno magistratuum curulium honorum sensim plebeii facti fuerint participes. Postquam igitur demonstratum sit, plebeiis etiam patuisse curiam, operae pretium erit paucis interpretari *l. 12. §. 1. de senat.* ibi enim VLPIANVS, senatores autem, inquit, accipiendum est eos, qui a patriciis & consulibus usque ad omnes illustres uiros descendunt: quia & hi soli in senatu sententiam dicere possunt. Patet uero ex Anastasii & Zenonis rescriptis *l. 5. C. de Praep. sacr. cub. & l. 3. pr. C. ubi senat.* Patricios, consules & ceteros, quibus compete-
bat illustrium

Interpretatur l. 12. §. 1 ff. de senat.

Iustrium *δῆμοι* deposita administratione, ordini senatorio fuisse sociatos. Non illis igitur tantum, qui lecti erant in senatum, sed iis etiam, qui inter illustres habebantur, ius erat dicendi in senatu sententiam DVARENVS *Disp. Anniuers. L. II. C. I.* ALBERICVS GENTILIS *ad L. I. Machaeor. C. VI. §. 46.* Ceterum uerba legis 12. non Vlpiani, sed eorum esse, qui composuerunt pandectas, putat DVARENVS *c. l.* quia distinctio dignitatum inter illustres, spectabiles, clarissimos & perfectissimos post Alexandri demum tempora, sub quo uixit Vlpianus, introducta fuerit. Dissentit tamen ALBERICVS GENTILIS *c. l.*

(d) Sunt enim multae Germaniae ciuitates, quae non indistincte omnes ciues ad senatoria munia admittunt; sed certas tantum familias, quas patricias uocare solent, & quae in senatum eligi possunt, aliae uero sunt incapaces, *Quaedam ciuitates certas tantum familias in senatum admittunt.* *Geschlechter so Rathsfähig sind, oder nicht* KNIPSCHILD *L. II. c. 8. n. 27.* Qui etiam *L. III. c. 3. n. 35.* perhibet, Augustae Vindelicorum Carolum V. multos de plebe & opificibus, qui turbulento rerum statu in senatum allecti fuissent, repudiasse, summamque in re publica potestatem patriciis gentibus restituisse. De Norimbergensibus res nota est. Ibi enim ne quidem omnes patriciae gentes ad senatoriam dignitatem admittuntur, & hinc nata est distinctio inter *rathsfähige und unrathsfähige Geschlechter* V. KNIPSCHILD *C. 38. n. 41. & 42.* Halae & Gemundae Sueuorum olim etiam nobiles tenuisse rerum summam *lit. e.* demonstrabo. Quemadmodum uero hoc ita se habet in ciuitatibus imperialibus, ita etiam dantur municipales, quarum senatum adhuc hodie constituunt nobiles. Veniunt hoc nomine in Ducatu Magdeburgico duae minores ciuitates Stasfurth & Salza. Quae uero huius rei rationes sint, facile

facile indagari potest. Notum est enim, neminem olim feudo inuestiri potuisse, nisi fuerit nobilis. Cum itaque salinae, quae ibi inueniuntur, quibusdam nobilibus, Archiepiscopi beneficio, darentur in feudum, quis quaeso meliori iure sibi vindicare potuisset regimen ciuitatis, quam illi, qui domini erant salinarum, unde uictum praesertim caperent earum ciuitatum incolae? Accedit quod DITMARVS MERSEB. L. I. & SIGEBERTVS GEMBLACENSIS ad an. 925 testes sint, Henricum Aucupem nonum quemque ex gregariis militibus, qui tunc temporis omnes erat nobiles, in ciuitates transmigrare iussisse, quibus regimen ciuitatum commissum fuisse quis dubitat?

In plerisque
ciuitatibus pa-
tricii & plebe-
ii sunt sena-
tores.

(e) In plerisque ciuitatibus imperialibus usu receptum est, ut non tantum patricii, sed plebei etiam ad munia senatoria admittantur. FRANCOFVRTHI equidem olim senatores tantum ex tribubus lectos fuisse, testatur PETREIVS in uita IOAN. FICHARDI Icti, quod tamen postea mutatum fuisse ex relatione ITTERI apud HERTIVM *de Spec. R. G. rebus p. earumque uar. nom. & fig. Opusc. T. II. p. 130. §. 23.* discimus, ita, ut hodie senatoriae dignitatis patricii aequae ac plebei sint participes. De VLMA testatur KNIPSCHILD L. III. 54. n. 27. quod ibi patricii & plebei senatores eligi possint. Argentinæ senatus ex uiginti senatoribus plebeiis, & decem nobilibus constat v. *Diff. I lit. i.* Et Lindauiae uigore caesareae ordinationis prouisum esse adfirmat KNIPSCHILD L. II. c. 8. n. 89. ut duae senatus partes ex primatibus *aus den Zünfften*, & reliqua pars tertia ex ceteris ciuibus constitui debeat. Ita etiam Mülhusae octo ex patriciorum numero, *aus denen Geschlechtern* & octo ex tribubus, *aus denen Zünfften und Handwerckern* eliguntur senatores *Willkübr der Stadt Mühlhausen L. I. Art. 4. §. I.*

(f) Olim HALAE Sueuorum nobiles summam rerum tenebant, ita tamen, ut ciues senatum quendam inferiorem *den Aeusern-Rath* constituerunt. Exactis uero deinde nobilibus, urbis regimen relictum est ciuibus & lege statutum, ut nobiles non gerere possint munera senatoria V. DN. PRAESES *de rebus Halens. c. 3. §. 1.* Idem quoque, quod de Hala dixi, adfirmat KNIPSCHILD de GEMVND *c. 1. c. 17.* Postquam uero ibi etiam inter nobiles & praecipuas ordinis plebei families orirentur discordiae, *1248.* summa rerum peruenit ad populum, qui suo sibi arbitrato idoneos legit senatores *conf. LEHMANN Chr. Spir. L. IV. c. 11.*

Halae & Gemundae Sueu. soli plebei senatores.

DIFFERENTIA IV.

Apud Romanos, qui Romae erant, uocabantur senatores, qui uero in Municipiis, decuriones, quod apud Germanos secus.

Superbiebant Romani *senatorum* titulo (a), neque aliud magistratibus municipalibus, quam *decurionum* concedebant nomen (b): Apud Germanos contra tanti fastigii non est senatorum dignitas (c), quin etiam minorum ciuitatum magistratus hoc nomen usurpent (d).

(a) Ex iis quae a nobis dicta memorataque sunt, adparet, quanta senatores eminuerint dignitate, in primis liberae reipublicae temporibus; summum enim senatus

Senatorum dignitas apud Romanos.

con-

constituebat consilium. Quapropter etiam LIVIVS L. IX. c. 17. cum, quinam euentus romanis rebus futurus fuisset, si cum Alexandro bellum gerere debuissent, disputat, tandem, *uictus fuisset*, inquit, *consilio iuuenis unus, ne singulos nominem, senatus ille, quem qui ex regibus constare dixerit, unus ueram speciem Romani senatus cepit?* Et CICERO oration. pro domo: *summum, ait, & populi Romani populorumque & gentium omnium ac regum consilium senatus.* Moris ideo erat, ut bello deuictae gentes ex patrum numero sibi eligerent patronos v. Differ. II. lit. c. Hinc etiam CICERO L. I. officior. dicit: *in quo tantopere apud nostros iustitia culta est, ut ii, qui ciuitates, aut nationes bello deuictas in fidem recepissent, earum patroni essent more maiorum.* Licet uero, postea, cum rerum potiti essent imperatores, aliam senatus auctoritas induerit faciem atque multum fuerit imminuta; passim tamen in iure nostro l. 2. ad Sctum Vellei. senatorius ordo uocatur amplissimus & l. 8. C. de Dignit. fatetur IULIANVS imperator, se ordinis senatorii esse, & Arcadius atque Honorius, senatores partem corporis sui adpellant l. 5. C. ad L. Iul. Maiest. V. DN. PRAESES in comment. ad A. B. T. II. Tit. XXIV. §. 2.

De decurionum origine
& potestate.

(b) De Decurionum origine agit Pomponius l. 239. §. 5. de V. S. ubi: *Decuriones*, ait, *quidam dictos aiunt ex eo, quod initio cum coloniae deducerentur, decima pars eorum, qui conscriberentur, consilii publici causa conscribi solita sit.* V. SIGONIVS de Antiq. iure Ital. L. II. C. 8. & 9. Coloniae itaque atque municipia, de quorum differentia v. GELLIVS L. XVI. c. 13. PANVINIVS de imperio Rom. p. 92. 93. suos habebant magistratus, qui Decuriones uocabantur GOEDDAEVS ad l. 18. n. 17. de V. S. ALBERICVS GENTILIS ad l. 239. §. 5. de V. S. Licet uero me non fugiat, decuriones l. 33. C. de Decur. suae curiae senatores nominari, hoc tamen non libero reipublicae statu, ubi tanta erat senatus romani auctoritas, ut eum regum confessum uocauerit

LIVIVS, sed imperatorum Gratiani & Theodosii aevo factum fuit, quid quod ipsi imperatores adhuc dubitauerint, an eis hoc nomen competat & propterea addiderint: *si ita dici oportet*. TACITVS etiam L. XIII. c. 48. *lisdem consulibus*, inquit, *audita* Puteolanorum legationes, quas diuersas (senatorius) ordo plebesque ad senatum miserant. Dubium uero adhuc est, an non delendum sit illud τὸ senatorius, cum multi codices eam non agnoscant lectionem, praesertim cum ipsi TACITO L. II. *hist.* c. 52. ordo Mutinensis idem sit, quod decuriones Mutinenses v. GRONOVIVS ad c. 48. n. 3. Et si id etiam admittamus, eo tamen iterum tempore dedit iis Tacitus hoc nomen, quo senatui Romano uix umbra pristinae libertatis supererat.

(c) Si enim ciuitatum Germaniae senatores cum Romanis conferimus, tanti fastigii senatorum munus in Germania non esse, facile animaduertimus. Roma ^{Apud Germanos tanta non est senatorum dignitas.} nus enim senatus non unius ciuitatis, sed uniuersae Italiae multorumque regnorum tenebat regimen, ut propterea CICERO *Orat. pro domo*, eum summum & populi romani populorumque & gentium omnium ac regum, non immerito, adpellauerit consilium. Contra senatum, quos habent Germaniae ciuitates, intra angustum saepe terrae spatium, imo ordinario iure intra urbis pomoeria, continetur potestas. Neque eam tenent, nisi ex priuilegiis atque perpetua commissione caesarea. Quid quod multae adhuc sint ciuitates, in quibus praefecti & aduocati iurisdictionem criminalem *den Blut Bann* exerceant, eadem destituto senatu.

(d) Res in uulgus nota est, minorum ciuitatum & oppidulorum magistratus senatorum usurpare titulos, ^{Minorum ciuitatum magistratus senatorum titulos usurpant.} adeo, ut infimae conditionis homines, pistores, lartotes, fellularii, senatorum adfectent uerba. Quae apud

Romanos cum tanta potentia atque auctoritate fuerunt coniuncta. vid. DN. PRAESES *Comment. ad A. B. Tom. I. p. 85.*

DIFFERENTIA V.

Senatusconsulta vim legis ex approbatione populi habebant.

Romano iure *Senatusconsulta*, magistratu maiore rogante (a), aut per discessionem (b), aut per singulorum sententias exquisitas (c), condita fuisse legimus, vim tamen legis non habebant, nisi a populo fuissent approbata (d): Germanico uero ciuitatum imperialium senatus, ui superioritatis territorialis, sibi ipsi *statuta* condit (e), neque necessarius est Caesaris consensus. Municipalium contra *statuta* non ualent (f), nisi eis accedat principis confirmatio (g).

Maior magistratus rogabat Sctum.

(a) Clarus in ea re est GELLIVS L. XIV. c. VII. Varro enim teste, nemini, praeter dictatorem, consulem, praetorem, Tribunum plebis, inter regem, praefectum urbi, ius fuisse facere Sctum, probat. Quoties uero usu ueniebat, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romae essent, tum, quo supra ordine scripti sunt, qui eorum prior aliis erat, ei potissimum senatus con-

con-

consulendi ius fuit. Et hoc quidem ita iure ordinario obtinebat; extraordinario uero, eodem Gellio auctore, tribuni quoque militares, qui pro consulibus erant, item decemuiri, quibus imperium consulare tum erat, item triumuiiri, reipublicae constituendae causa creati, ius consulendi senatum habebant. Is itaque, qui ex his magistratibus prior erat, rogabat sententias.

(b) Magistratus enim, qui de re aliqua retulerat ad senatum, iubebat ut diceret praeco: *Qui hoc censis illuc transite, qui alia omnia in hanc partem* V. PLINIUS L. VIII. epist. 14. *Quomodo fiebat Sctum per discessionem.* In quam igitur partem maior transierat numerus, eius obtinebat sententia V. BRISSONIVS de Form. P. R. c. 11. p. 183. seqq. HOTOMANNVS de Sctis c. 6. PITISCVS in Comment. ad Suetonium in Tib. c. 31. §. 8.

(c) Cum res dubia uideretur, singulorum exquirebantur sententiae: Ordo autem rogandi fuit uarius. Alias primus rogabatur, quia censoribus princeps in senatum lectus fuerat, alias qui designati consules erant. *Quomodo Sctum per singulorum sententias exquiras factum.* Deinde etiam quidam ex consulibus, studio aut necessitudine aliqua adducti, quem iis uisum erat, honoris gratia interdum extra ordinem rogabant; Obseruatum tamen tunc fuit, ne quis quenquam extra ordinem ex alio, quam ex consulari loco, sententiam primum rogaret V. GELLIVS L. IV. c. 10. & L. XIV. c. 7. Testatur quoque CICERO Philippica V. moris fuisse, ut consules designati primo loco dicerent sententiam. *Sed qui ordo, inquit, in sentiis rogandis seruari solet, eundem tenebo in uiris fortibus honorandis, a Bruto igitur, CONSVLE DESIGNATO, more maiorum capiamus exordium.* Extra ordinem tamen ex gratia rogatos nonnullos, alios ob sanguinis uinculum GELLIVS c. C. 10. Caesaris exemplo confirmat SVETONIUS in Caesar. c. 21. qui etiam addit,

addit, esse consuetudinem, ut quem ordinem interrogandi sententias, consul Kalendis Ianuariis instituisset, cum toto anno feruaret. Augustus deinde sententias non more atque ordine rogauit, sed prout libuisset, perrogauit, ut perinde quisque animum intenderet ac si censendum magis, quam assentiendum esset.

Sctā rari habebat populus.

Quando erat locus Sctis.

Quatenam impediebant Sctum in i. so. senatu?

(d) Mos erat apud Romanos, ut, antequam plebs de aliqua re iuberet, Sctā praeirent. Cuius rei testis est HALICARNASSEVS L. VII. c. 5. Cum enim Minucius consul ad Tribunos plebis uerba faceret inter alia, *potestis autem, inquit, & uos ipsi esse testes, ex quo haec urbs a maioribus nostris est condita, semper hunc honorem senatui habitum & nunquam plebem de ulla re absque praeuente Scto indicasse, neque quidquam suis suffragiis decreuisse, non solum nunc, sed ne sub regibus quidem.* Non tamen locus erat Sctis, nisi ubi deficerent leges, neque uim legum habebant, nisi accederent populi suffragia, id quod iterum testatur Minucius consul c. l. his uerbis: *De quibus rebus nullae extant leges latae, in illis locus est uestris Sctis & POPULI SUFFRAGIIS.* Quemadmodum itaque, quando populus rari habere nollet Sctā, legis etiam ualore destituerentur; ita etiam in ipso Senatus consessu multa poterant obstare, quo minus conderetur Sctum. Intercedendi enim potestatem, quo minus fieret Sctum, datam fuisse Tribunis plebis & iis, qui eadem potestate, quā ii, qui Sctum facere uolebant maioreque essent, EX GELLII L. XIV. c. 7. constat. Neque iustum erat, nisi in templo factum, id quod etiam obtinebat, quando ante exortum, uel post occasum solis conditum fuisset GELLIVS c. l. Ceterum etiam numerum necessarium fuisse, cum fieri deberet Sctum & cuilibet senatori licuisse dicere consuli: *numera senatum, quando impedimento esse uolebat, quo minus conderetur Sctum,* constat

constat V. HOTOMANNVS de senatu & SCtis L. II. c. 7. & 9. qui id DIONIS LIVIIQUE testimoniis probat. Postquam uero rerum summa peruenisset ad principes ^{Desiit populi} ^{ratihabitio.} populi ratihabitio non amplius erat necessaria, sed comitia e campo ad patres transferebantur. Cuius rei causam fuisse scribit Pomponius l. 2. § 9. de O. I. quia difficile plebs conueniri coeperit, populus certe multo minus, in tanta turba hominum, necessitatem ipsam deduxisse ad senatum reipublicae curam. Sed hanc, quam adducit Pomponius, ueram non fuisse causam, sed astutiam principum, qui, ut dissimularent imperium, oratione res, quas fieri, aut Scito confirmari uolebant, in senatu proponebant, diu animaduertunt Icti clarissimi HOTOMANNVS de senatu & SCtis L. II. c. 2. RITTERSHVSIUS in comment. ad l. de iure nat. G. & C. § 4. HVBERS in Praelect. ad l. aliiue. Equidem Caesar non omnem sibi & senatui statim adscripsit potestatem, sed cum populo eam diuisit SVETONIVS C. 41. & Augustus comitiorum ius reduxit SVETONIVS c. 40. Tiberius tamen ius omne sibi & senatui sumsit, plebe exclusa TACITVS L. I. Annal. c. 15., tum primum, inquit, ex CAMPO comitia ad PATRES translata sunt. Nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tribuum fiebant, neque populus ademptum ius quaestus est, nisi inani rumpore V. LIPSIVS in excurs. ad Tacitum L. I. lit. E.

(e) Cum enim ciuitates imperiales ex Caesarum priuilegiis eorumque perpetua commissione, ius superioritatis territorialis teneant V. KNIPSCHILD L. II. c. 5. ^{Ciuitates imperiales sibi} ^{conducunt statu-} ^{ra.} HERTIVS de special. rerump. Germ. sect. I. §. 6. ius condendi statuta & leges uero ad superioritatem territorialem pertineat GAILIVS de arrestis c. 7. n. 14. ZIEGLER. de iurib. Maiest. L. I. c. 5. §. 19. dubium non est, quin

sibi met ipsis condere possint statuta vid. KNIPSCHILD *c. l. l. II. c. 10. n. 5. Usus Modernus* STRYCKIANVS *lib. l. Tit. 9. §. I.* Quae nunc uerbo, obmatutini temporis rationem, *Morgen-Sprache*, nunc *Wilkuhr* nominant. Pro diuerso autem ciuitatum statu, uel solus magistratus condit statuta, uel populus concurrit KNIPSCHILD *c. l. n. 21.* Inde *Rath- und Burger-Schluss* Hamburgi. Id tamen silentio praeteriri non debet, non posse ciuitates imperiales ea, quae disponunt Recessus & sanctiones imperii, suis tollere statutis, quia, quod uniuerso imperio placuit, & legis uigorem ab eo accepit, id non, nisi omnium suffragiis, iterum abrogari posse existimo MYLERVS *de stat. imper. c. 39. §. 5.*

Quare Caesaris consensus non necessarius.

(f) Caesaris consensus non est necessarius. Cum enim potestas condendi leges & statuta, pars sit superioritatis territorialis ZIEGLER *c. l.* haec uero ciuitatibus ex perpetua commissione caesarea tradita sit atque concessa, non uideo, quare consensus caesaris accedere debeat KNIPSCHILD *c. l. n. 83.* ceterique ab eo citati, qui tamen consultius facere existimat ciuitates imperiales, si eorum statutis accedat caesaris confirmatio *c. l. n. 85.* quia tunc ab omnibus pro lege sint accipienda, neque sub examen a quoquam uocanda. Et hoc etiam in quibusdam imperii ciuitatibus usu receptum esse, compertum habeo.

Municipalium ciuitatum statuta corroborat principis consensus.

(g) Equidem KNIPSCHILD *c. l. n. 83.* HEIGIUS *P. I. qu. 23. n. 30.* aliique multi in ea sunt opinione, statuta sine principis consensu condere posse ciuitates municipales, quia concessa iurisdictione, ea quoque concessa uideantur, sine quibus ea exerceri nequeat *l. 2. ff. de iurisdic.* Verum enim uero, cum exercitium iurisdictionis a principe concessae, legibus conformare iisque morem gerere debeant, necessarius est principis

pis consensus eiusque rati habitio, si forte ciuitates sta-
 tuta condunt, quae uim legis in ciuitate habere debent,
 quam a nemine, nisi illo, cuius est ferre leges, conse-
 qui possunt ZIEGLER *de Iur. Majest. L. 1. c. 3. §. 16. seqq.*
 CARPZOVIVS *in Processu T. II. Art. 2. n. 198.* Non tamen
 nego, privilegia a principe impetrare posse ciuitates,
 ut statuta sine eius consensu ualeant *Vsus Modernus c. 1. §. 1.*
 quo tamen ipso in antecessum ea confirmauit princeps.
conf. dissert. de nat. statut. quae in ciuit. prouinc. condun-
tur eorumque obligandi principiis, illustri BOEHMERO
Praeside hoc anno habita. In Ducatu Magdeburgico *In Ducatu*
 nulla statuta ualent, nisi accedat Potentissimi REGIS *Magdeburgi-*
 confirmatio, ita enim in O. P. de a. 1688. cautum C. 15. §. 1. *co principis*
Einer ieden Obrigkeit in denen Städten soll frey stehen, hier-est confirmatio
nechst mit Zuziehung der Viertel, oder Rottmeister aus der Bür-
gerschaft Statuta und Willkühren zu verfassen, doch sollen sel-
bige ohne VNSERE GNAEDIGSTE CONFIRMATION
von keiner Krafft und Verbindlichkeit seyn. Id quod etiam
 olim in ciuitate Halensi, patria mea, semper obtinuit,
 neque statuta uim obligandi habuerunt, nisi ex adpro-
 batione Archiepiscopi. Ita enim in ordinatio ERNE-
 STI de A. 1479. dispositum: *Es soll auch die Wilkühr in un-*
ser Stadt Halle, die wir ihnen zu gelassen und BESTETI-
GET HABEN, in Vorkündigung eines neuen Ratbs, öffent-
lich vor den Volcke gelesen werden, auf daß sich niemand mit
Unwissenheit zu entschuldigen habe, und unser Volck in unser
Stadt Halle desto eintrectiger und friedlicher geleben mög. Et
 in confirmatione der Wilkühr de a. 1482. inter alia statuit ER-
 NESTVS das wir demnach die Gesetze und Wilkühr die uns der
 genandte Rath unser Stadt Halla in Schrifften überantwortet, die
 sie bedüncket hat, um deroselben unser Stadt nothdürfftig und
 fur ein gemeines Bestes dienende sein, vleissig übersehen, norrürff-
 zig betrachtet, und mit wohlbedachten Muthe und zeitigen Rathe
 unser Rätbe beimblichen und lieben gerreien, und sonderlich un-
 sern besondern lieben andächtigen des Würdigen und Ehrbaffti-
 gen

gen Dechandens und Capittels unser Kirchen, und mit ihren Wissen, Willen und Volwort solche Gesetze und Wilkühr zu VORBESSERN und zu erneuende, GESATZ GEORDNET und GESCHICKT haben.

DIFFERENTIA VI.

Quis ab officio remouere possit senatores?

Romano iure *indignos* senatu mouebant *censores* (a): Germanico ciuitates quidem imperiales, ex iusta legibusque probata caussa, officio exuunt *senatores* (b); In municipalibus uero principis est remouere *senatores* (c).

Censores senatu mouebant indignos.

(a) Quemadmodum enim datum erat censoribus legere senatum v. *Differ. I. lit. d.* ita etiam senatu mouere indignos eis erat concessum. Si igitur quis indignus senatorio loco uidebatur, morum praefecti praeterire eum, & sic eiicere solebant e senatu v. *FESTVS in uoce praeteriti & LIVIVS L. XXVII. c. 13. inde alius lectus, inquit, senatus, OCTO PRAETERITIS, inter quos L. Coecilius Metellus erat.* Praeterea etiam saepius senatu motis adscribebant *NOTAS*, cuius rei testis est *LIVIVS L. 39. C. 42.* his uerbis: *Censores M. Porcius & Lucius Valerius metu mixta expectatione senatum legerunt: Septem MOVERUNT SENATV ex quibus unum insignem, & nobilitate & honoribus, L. Quintium Flaminium Consularem.* Patrum memoria institutum fertur, ut censores motis e senatu adscriberent *NOTAS*. *Catonis & aliae quidem acerbae orationes extant in eos, quos aut senatorio loco mouit, aut equos ademit.* Variarum uero causarum

Quibus ex

causae erant, quae mouebant censores, ut uel praeter-^{causis mouebantur sena-}
 irent uel notarent senatores. Primo enim nemo, nisi^{tu.}
 haberet censum Octingentorum millium HS., quem
 postea ampliauit Augustus, ac pro octingentorum mil-
 lium summa, duodecies HS. taxauit suppleuitque non
 habentibus SVETONIVS in Aug. c. 41. senatoris fungi
 poterat officio. Hinc etiam TACITVS L. XII. Annal.
 c. 52. *Laudati dehinc, inquit, oratione principis, qui ob an-*
gustias familiares ordine senatorio sponte cederent, MOTI-
QUE, qui remanendo impudicitiam paupertati adicerent.
 Deinde, quia censores moribus omnium ciuium erant
 praefecti, etiam auaritia, libido aliaque uitia in causa
 erant, quare his deditos, ut indignos, e senatu eiice-
 rent senatores. De L. Flaminio apud CICERONEM
 Cato L. de senectute p. m. 1313. *Inuitus quidem feci, inquit,*
ut fortissimi uiri T. Flaminini fratrem L. Flaminium e sena-
tu eiicerem, septem annis postquam consul fuisset, sed NO-
TANDAM putaui LIBIDINEM V. HOTOMANNVS
 de magistr. Rom. p. 1865. *Thes. Ant. Rom. Graeu.* Ne ue-^{Legis Clodiae}
 ro censores ex inuidia, uel aliis forte iniustis causis^{dispositio.}
 ducti, quod interdum factum fuisse constat, senatu
 mouere possent senatores, lege Clodia cautum fuisse
 legimus, ne quem censores in senatu legendo prae-
 terirent, neue qua ignominia adficerent, nisi qui a-
 pud eos accusatus & utriusque censoris sententia da-
 mnatus esset vid. ANT. AVGVSTINI ad hanc L. c. l. p.
 1189.

(b) Cum enim ciuitates imperiales superioritatis^{Ciuitates im-}
 territorialis iura exerceant, dubium non est, quin re-^{periales ui su-}
 motio senatorum aliorumque magistratuum his iuribus^{per. territ. te-}
 sit accensenda HERTIVS de superior. territ. §. 37. ZIEGLER^{mouent sena-}
 de iur. Maiest. L. I. c. 29. §. 7. Sicuti uero imperialium^{tores.}
 ciuitatum senatus ex norma legum tractare debet rem-

*Causae quare
remoueri pos-
sint senatores.*

*Cocens non
potest remoue-
ri.*

publicam atque iis est adstrictus, facile intelligimus, non eum ex arbitrio exuere posse officio senatores HERTIVS c. l. Vt uero uideant ciues ex legum praescripto earumque norma senatu moueri indignos, quod nostratibus dicitur: *Einen das Raths-Kiessen nach Hause sen- den*, DIETHERR Cont. Thes. Besold. lit. R. n. 5. causae cognitio praecedere debet CARPZOVIVS P. II. Dec. 183. n. 8. 9. Et si forte dein de legibus incidat dubitatio, uel earum uim eludere conentur potentiores, cognitionem ad summa imperii iudicia deferri posse, atque his ius esse, de iis cognoscere, infinitis constat exemplis v. HERTIVS c. l. Ad causas autem quod attinet propter quas officio exui possunt senatores, dubium non est, quin eo sint indigni, qui crimen, quod meretur infamiae notam, commiserunt KNIPSCHILD L. II. c. 8. n. 167. Deinde huc etiam referunt Dd alias causas v. g. si senator turpibus lucris & uilissimis artibus occupari coeperit, uel reuelet arcana senatus, uel nimium sit negligens & reipublicae existat inutilis KNIPSCHILD c. l. n. 168. seqq. In Ord. P. Ducatus Magdeburgici de an. 1688. §. 14. inter alias remotionis causas, haec etiam adiicitur, si quis non quotannis gestae administrationis reddat rationes. Sed quaeritur; an cocens senator ab officio remoueri possit? Videtur equidem eum esse remouendum, quia muneri in iudicando superesse nequeat, cum l. 2. §. 3. c. de sentent. ex peric. recit. iudex sententiam partibus praelegere debeat v. BACHV. ad Tr. Vol. I. D. 8. th. 2. lit. B. sed cum ea, quam senator ex officio tulit, sententia, uel per adseffores, uel per secretarium iudicii in scripturam redacta, partibus praelegi possit, omnis ratio dubitandi cessat B STRYCKIUS diff. 2. de iur. sens. c. 4. n. 7. §. Vsu Moderno de iudic. §. 7. Decisionem igitur Vlpiani l. 5. §. 1 ff. de postul. ubi ita quamuis,

autem

autem, inquit, coecus pro alio postulare non possit, tamen & SENATORIVM ORDINEM retinet & iudicandi officio fungetur, hodie in foro nostro sequimur.

(c) Superioritatis territorialis iura in ciuitatibus municipalibus nemini nisi principi competunt, & hinc etiam huius est, ea exercere, quae ab iis dependent. Quod cum ita sit, nemo municipalibus ciuitatibus ius destituendi senatores poterit vindicare. Sicuti enim principis arbitrio & uoluntati relictum est, uelut ne confirmare eos, quos ciuitatis senatus sibi eligit senatores, ZIEGLER *de iur. Maiest. L. I. c. 29. §. 3. 4.* ita etiam postquam eorum electionem confirmauit princeps, a nemine, nisi ab ipso etiam ui summae potestatis officio iterum exui possunt ZIEGLER *c. l. §. 7.* Consistit uero in principis arbitrio, an ipse uelit cognoscere, an uero, more in iudiciis recepto, ad collegia iuridica, ad dicendam sententiam, quae tamen ab ipso confirmanda est, acta transmittere. Et hoc etiam per O. P. Ducatus Magdeburgici de a. 1688. statutum §. 7. his uerbis: *Niemand soll des Rath Stuhls entsetzet werden, er sey denn eines criminis famosi, nachdem er vorhero auf gebührendes Ansuchen mit seiner Defension nothdurfftig gehæret worden, überführet und durch eingehobletes RECHTLICHES ERKENTNIS verurtheilet.*

*In municipa-
libus princeps
destituit sena-
tores.*

DIFFERENTIA VII.

De foro domicilii Senatorum.

Iure Romano non solum Senato-
res in urbe Roma, sed etiam unde e-
rant oriundi(a), forum domicilii habe-
bant:

bant: Germanico contra ibi *habent domicilium*, ubi senatorum munus gerunt & rerum suarum sedem (b) fixerunt.

*Quo ratione
apud Roma-
nos forum do-
micilii consti-
tutum sit.*

(a) Notum enim est municipiis ius ciuitatis romanae, uel honoris tantum causa, ut muneris honorarii cum populo romano essent participes, & in legione ut ciues romani, non in auxiliis, ut socii, militarent, non uero ut ferrent suffragia, neque magistratuum obirent munera GELLIVS L. XVI. c. 13. uel cum suffragii latione, etiam honores Romae caperent amplissimos, datum fuisse, late probat SIGONIVS *de Antiq. Iure Ital.* L. II. c. 7. Qui ex his itaque municipiis erant oriundi, Romae omnia cum populo romano habebant communia, domicilii iure excepto, quod uero, cum sedem rerum Romae collocassent, etiam consequi poterant, ut itaque duas haberent patrias, unam NATVRAE alteram IVRIS, id quod CICERO *de LL.* clarissime his uerbis adfirmat: *Ego omnibus municipibus duas esse censeo patrias, unam NATVRAE, alteram IVRIS. Ut ille Cato cum esset Tusculi natus, in populi Romani ciuitatem susceptus, ita cum ortu Tusculanus esset, ciuitate Romanus, habuit alteram loci Patriam, alteram iuris V. SIGONIVS c. 1.* Licet itaque Romae aliquis domicilium esset consecutus, non tamen propterea amittebat forum originis, quod iure romano immutabile erat l. 4. & l. 5. C. de *Munic.* adeo, ut, licet quis alibi larem rerumque ac fortunarum omnium summam constituisset l. 7. C. de *iecol.* id tamen retineat, neque eo ipso possit amittere l. 22. §. 2. ff. ad *Municip.* l. 11. ff. de *senat.* sed in utraque ciuita-

ciuitatemuneribus fungi teneatur *l. 1. c. de municip. l. 15. §. 3. ad munic.* nisi quod senatoribus romanis & eorum liberis nepotibusque priuilegium datum sit, ut quidem municipes esse desinant, quantum ad munera, quantum uero ad honorem & dignitatem, retineant forum originis *l. 22. §. 5. l. 23. ff. ad munic.* Quapropter etiam Paulus *l. 11. ff. de senat. senatores*, inquit, *licet in urbe domicilium habere uideantur, tamen & ibi, unde oriundi sunt, habere domicilium intelliguntur: quia dignitas domicilii adiectionem potius dedisse, quam permutasse uideatur.* Multum uero lucis capit haec Pauli lex ex Ciceronis uerbis, quae modo adduxi, ubi duas iis, qui in ciuitatem romanam erant recepti, & ad summos Romae adspirabant honores, adscribit patrias. Et hinc etiam *l. 2. c. ubi senat.* dispositum, senatores in causis pecuniariis tam in urbe, quam etiam in prouinciis, ubi **LAREM** fouent, uel ubi maiorem bonorum partem possident, & assidue uersantur, respondere debere **V. SCHILTER Exerc. V. ad ff. §. 4.**

(b) Germanico iure certum satis est atque euictum, ^{Germanico iure acquisito} ibi quemque domicilii forum nancisci, ubi rerum at- ^{foro domicilii} que fortunarum suarum figit sedem, & forum originis ^{forum originis} amittitur, quando alibi nouum domicilium consti- ^{amittitur.} tuitur **GAILIVS L. II. O. 36. n. 6. HAHNIVS ad WESSENB. de iudiciis n. 16 SCHILTER Exerc. XIII. §. 24.** Quod si itaque peregrinus forte in aliqua ciuitate, licet sint nonnullae in Germania ciuitates, & eae in primis quae forma reguntur Aristocratica, quae ad honores & munera non admittunt peregrinos, **KNIPSCHILD de ciuit imper. L. I. c. 8. n. 50.** senatoriae admouetur dignitati, dubium non est, quin, cum eo ipso in ista ciuitate rerum suarum constituat sedem, ibi etiam adquirat domicilii forum **HAHNIVS c. 1. p. 289. a. De uariis do-**

micilium constituendi modis, de quibus differere non nulla huius loci non est v. HYBERVS in *Praelect.* n. 39. *seqq.* HAHNIVS c. l. B. STRYKIUS V. M. de *iudiciis* §. 17. *seqq.* STRVVIVS *Exerc.* IX. §. 20. *seqq.* *aliique.* Olim enim *forum originis* in Germaniae prouinciis pariter mansisse nihilominus, DN. PRAES. docuit ad AB. *tom.* 2. *tit.* 17.

DIFFERENTIA VIII.

Senatores Iure Romano nobilitabant uxores, quod Germanico secus.

Romano iure *feminis* dignitatem clarissimam *mariti* (a) tribuebant, neque hanc retinebant *inferiori* nuptae (b), nisi principis priuilegio (c): in mores contra Germaniae iuit, maritos non nobilitare *uxores* (d), neque has, cum nupserint *ignobili*, amittere facile nobilitatis iura (e).

Mariti nobilitabant uxores.

(a) Clarus hic est l. 8. ff. de *senat.* Paulus, cum *feminis*, inquit, *dignitatem clarissimam mariti tribuunt* & Arcadius l. 13. C. de *dignit.* disponit: *mulieres honore maritorum erigimus, GENERE NOBILITAMVS.* Haec uero de prisco romanorum iure non esse accipienda, quilibet intelligit. Legibus enim XII. Tabul. statutum fuisse, ne patribus connubium sit cum plebeiis, auctoritate DIONYSII & LIVII scribimus. Cum igitur patres Patriciorum filias ducerent in matrimonium, iis non primum conferebant nobilitatis iura, sed dignitatem

tem solum, & honorem augebant. Deinde uero istam legem prorsus sublatam fuisse eruditissime euoluit D N. PRAESES in *dissert. de dignitate uxoris*, vom Kunckel-Adel, p. II. lit. e. ut ideo hic breuior esse possim, cum quae Dd. de hac materia confuse disputant, in clarissima luce constituerit.

(b) Id quod l. 8. ff. eod. dispositum est: *Tam diu* ^{Nobilis femi-} *igitur clarissima femina erit, quamdiu senatori nupta est, uel* ^{na cum nubit} *clarissimo: aut separata ab eo, alii inferioris dignitatis non* ^{plebeio amittit} *nupsit.* ^{nobilitatem,} Quam primum enim nubit plebeio, per nuptias efficitur plebeia l. 1. § 13. C. de dignit. Illustre ^{quod Virgi-} ^{niae exemplo} ^{probat.} exemplum de VIRGINIA memoriae prodidit LIVIVS L. IV. c. 23. dum, *Virginiam*, inquit, *Auli filiam patriciam PLEBEIO NVPTAM* Volumnio Consuli, Matronae quod e PATRIBVS enupsisset, sacris arcuerant. Post Canuleii tribuni plebis rogationem enim connubia patrum & plebis facta fuisse communia testatur LIVIVS L. IV. c. 6. Ut igitur cum patricius duceret plebeiam, haec nobilis efficeretur, contra uero cum patricia nupsisset plebeio, haec perderet *δᾱγμα* suae nobilitatis. Me autem recte hic subducere rationes, is facile intelligit, qui paulo accuratius Virginiae considerat exemplum. Nupta haec erat consuli, sed plebeio, amittebat patriciam dignitatem, quia maritus ex plebeiorum classe erat oriundus. Neque sequitur, quia Virginiam d. l. LIVIVS adfirmat, gloriatam, se uiri honorumue eius ac rerum gestarum non poenitere, ergo retinuit patriciae nobilitatis praerogatiuam. Et sane pudicitiae plebeiae aram non exstruxisset Virginia, nisi plebeiorum numero nunc fuisset adscripta. Quod uero ^{Contraria sen-} ^{tentia reiici-} ^{tur.} contraria quibusdam arrideat sententia, eius rei hanc esse causam arbitror, quia animaduenterunt, eos, qui ex plebe magistratus maiores gesserant, imaginum ius fuisse

fuisse adeptos. Sed exinde non sequitur, patriciae gentis dignitatem retinuisse eam, quae Consuli, uel aliis, quibus compete-
bat sellae curulis honor, licet plebeiae essent originis, erat elocata. Non enim ille, qui habebat imagines familiae, uel magistratus gerebat maiores, attribuere poterat uxori, quod ipsemet non habebat, quin potius ea perderet patriciam dignitatem, cum Virginia ad aram pudicitiae plebeiae relegata.

inferiori nupta interdum retinet dignitatem.

(c) Expresse enim *l. 12. pr. de senat. statutum*, posse feminam impetrare a principe, ut inferiori nupta pristinam retineat dignitatem. Ipsa uero uerba legis haec sunt: *Nuptae prius Consulari uiro impetrare solent a principe, quamuis perraro, ut nuptae iterum minoris dignitatis uiro, nihilo minus in consulari maneant dignitate; ut scio Antonium Augustum Iuliae Mamaeae consobrinae indulgisse.*

Maritus non nobilitat uxorem.

(d) Cum enim multi sunt Dd. non infimi subse-
lli, qui hic in contrarium eunt, operae pretium erit hanc materiam paulo accuratius tradere, atque historiae lumine collustrare. Laudat TACITVS de Mor. Germ. c. 18. *seuera Germanorum matrimonia, singulis enim, inquit, uxoribus sunt contenti, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem, plurimis nuptiis ambiuntur.* Hinc etiam CAESAR de bell. Gall. L. I. c. 53. duas Ariouisto uxores fuisse testatur. Postea uero cum Germaniae populi omnia fere imperii occidentalis regna sub iugum mitterent, non migrarunt maiorum mores, sed seuerè LL. inaequalia interdixere matrimonia. Quod enim ad SAXONES attinet, testem produco ADAMVM BREMENSEM *histor. eccles. L. I. c. 5.* ubi *Quatuor, inquit, differentiis gens illa consistit, NOBILIVM scilicet & LIBERORVM LIBERTORVMQVE atque SERVORVM.* Et id legibus firmatum,

Saxones non permittebant impares nuptias.

ut nulla pars, in copulandis coniugiis, propriae sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam, libertus coniugatur libertae, & servus ancillae. Si vero quispiam horum sibi non congruentem & genere praestantiores duxerit uxorem, CVM VITAE SVAE DAMNO COMPONAT. Videmus igitur, quam solliciti fuerint Saxones in conseruanda matrimoniorum paritate, ut in eos etiam ultimi supplicii poenam statuerint, qui legem migrarent. Idem legis rigor inuenitur in codice iuris GOTHICI lib. 3. tit. 2. Lege enim secunda poena ignis statuitur in servum, concumbentem cum uxore ingenua. Neque est, quod atrocitatem delicti requiras a crimine adulterii. Hoc enim ne quidem capitis poenam *In Suecia de nobilitate mater ignobilis.* merebatur iudicio Gothorum. Quod magis est, hodieque inter SVECIAE nobilitatis privilegia refert hoc ipsum LOCCENIVS in synopsi iuris dissert. 3. §. 16. his quidem uerbis: Poena nobilis personae non nobili (licet ingenuo) scienter nubentis, est AMISSIO BONORVM IMMOBILIVM ad agnatos deuoluendorum moribus Sueciae ART. IV. PRIVIL. NOB. SVEC. Idem habet Mich. O. WEXIONIVS in aurea epitome descript. Suec. lib. VIII. cap. XI. Nunc (quasi uero non iisdem moribus uixissent etiam ueteres Gothi) nisi nobilis foemina ducatur, nobilitas in posteris labefactata habetur. Quae ab hereditate immobilium excluditur admissis proximis heredibus & consanguineis nobilibus. Pariter etiam nobilis foemina ignobili nubens, praediis priuatur. Quae proximis agnatis cedunt. Exclusis plane ex huiusmodi connubio prognatis. Ut Sicalae gerrae sint eorum, qui perhibent, plebeiam uxorem, licet ultimae faecis, nobilitari a marito. De FRANCORVM moribus itidem dubitare non licet. Refert enim ANDLERVS in Iurisprud. L. II. c. 26. n. 119. 120. lege Pharamundi

Et Franci nobilitatis iura eis adimebant.

Reiicitur sententia quasi hae LL. non sint sublatae.

ad nomen
nobilium
Alidurg

Vxor per Codicillos marito datos non nobilitatur.

a. 429. statutum fuisse: Ein Fränckischer Edelmann, so eine unedele freyet, wird auch vor UN EDEL gehalten werden. Wird er aber eine Dienst-Magdt zur Ehe nehmen, soll er aller adelichen Freyheiten ENTSETZET seyn. In eo tamen erant Franci mitiores, quod non capitis poenam iis irrogarent, qui impares contraxissent nuptias. In errorem uero delabuntur ii, qui has leges contrariis moribus mutatas non fuisse sibi persuadent. In uiam eos iterum reducere potest DN. PRAESES c. dissert. p. 13. litt. g. ubi 1) ex LL. Alemannicis Saxonisque clarissima adduxit testimonia, eum, qui patre & matre nobili natus non sit, nobilitatis haud consequi priuilegia, quid uero haec legibus cauere necesse fuisset, si maritus potuisset nobilitare uxorem, uel plane nulla fuissent nobilium cum plebeiis matrimonia? 2) p. 4. 5. 6. 7. & 27. exempla ADELHEIDIS, REINHARDI comitis de Hagenuae uxoris, aliarumque profert in medium, quae cum plebeiae essent, ab imperatore impetrarunt nobilitatis codicillos, ne filii a successione bonorum feudaliu excluderentur. Sed quare nobilem scripsisset imperator Adelheidin, si eam nobilitasset maritus? Accedit etiam solius maiestatis esse, concedere nobilitatis iura, ut ideo in priuatorum potestate poneretur nobilitatis concessio, si maritum nobilitare uxorem adfirmare uellemus. Quae porro DN. PRAESES solidissime de hoc argumento disputat, dehuo hic repetenda non sunt. Vnicum addo: Eluere ex iis, quae a me dicta probataque sunt, quod sicut maritus nobilis uxori plebeiae non confert nobilitatis *δῶμα*, ita idem etiam, cum imperator marito scribit nobilitatis codicillos, non communicatur cum uxore; sed haec peculiare impetrare debet codicillos atque peculiaria insignia & arma nobilitatis. Cum enim ii, qui ad canonicatus

admitti

admitti uolunt, ex utroque parente deducere necesse habeant nobilitatem, facile est ad intelligendum, patrio iure matris etiam desiderari nobilitatem, quae, cum eam maritus illi non tribuat, a principe est impetranda. Cuius gratia tum est *noua & singularis*. *Xeniis* etiam redimenda singularibus. Et hanc esse praxin hodiernam iudicii imperii Aulici, me edocuit DN. PRAESES; ut ideo frustra sint ii, qui in dissentientium castris militant.

(e) Plurimi equidem lctorum hic iterum in alia omnia eunt, existimantes, feminam nobilem perdere nobilitatis iura cum nubit inferiori; sed non perpenderunt ii, quam inepte Latii leges ad mores statutaque patria adplicentur. Non enim *l. 8. ff. de senat. & l. 13. C. de dignit.* hic quicquam auctoritatis habere possunt, cum repugnent mores atque consuetudines Germaniae. Sunt uero in ea classe *VVLTEIVS T. III. conf. Marp. 33. n. 168. NOLDEN. de Nobilit. C. 5. DRACO de iure Patriciorum L. III. C. 8. n. 13. aliique ab his citati*, quorum uero rationes quam parum moribus patriis sint conformes, paucis demonstratum dabo. Vbi enim, quaeso, unquam statutum est Germaniae legibus, feminam per nuptias cum inferiore iuitas, perdere autam nobilitatem? quod uero leges ei non adimunt, id eam retinere posse, nemo, nisi omnium rerum ignarissimus, ibit inficias. Et quae hic ex legibus antiquis Germanorum, quibus ultimum supplicium subibant ii, qui non suae sortis duxerant coniugem, obiciuntur, nullius sunt momenti, cum a priscis illis temporibus ad recentiora non necti possit filum consecutionis. Diu enim contraria consuetudine eas esse sublatas *lit. c. probaui*. Quemadmodum igitur qui sui iuris erat, non prohibebatur ducere inferioris sortis uxorem; ita etiam nobiles feminas cum plebeiis iniisse matrimonia innumeris constat exemplis. Quis uero unquam audiuit capitis

Existimant nonnulli feminam per impares nuptias amittere nobilitatem.

Quarum sententia reiicitur.

*Distiguendum
inter impares
& turpes
nuptias.*

subiisse eas periculum, quod praecepit legis antiquae rigor? Cum igitur haec legis poena desuetudine prorsus exoleuerit, neque aliam in eius locum substituerint legislatores Germaniae, quibus interdicerent omnibus impares nuptias, quis auferret foeminae nobilitatis praerogatiuam, quam accepit a parentibus, nulla lege, nulla consuetudine id praecipiente? Sed iam mihi uideor uidere, qui sententiam hanc erroris incusant, nobilemque fingunt feminam homini infami, uel pessimae conditionis nuptam, uel quae ipsa infamiae notam incurrit, & hanc amittere nobilitatem magno argumentorum confirmant pondere. Sed non didicerunt ii apte distinguere inter impares & turpes seu abiectas nuptias, recantaturi procul dubio errorem, cum edocti fuerint, me plane hic non intelligere turpes & abiectas nuptias, quas nobilis femina contraxit cum homine, qui leuissimam uitae conditionem elegit, uel infamia fuit notatus, hanc enim exuere omnem nobilitatis splendorem eoque se reddere indignam, nemo uocabit in dubium. Sed aliter se longe res habet, quando femina nobilis cum plebeio iniit matrimonium, ciue quidem, sed qui inter honestos uel primarios ciuitatis uiros numeratur, uel alia dignitate a principe decoratus, longo interuallo post se relinquit uiles abiectosque homines v. B. DN. STRYCKIUS V. M. de senat. §. 10. & II. si uero etiam has perdere nobilitatis schemata adfirmauerit quispiam, eum officiose rogo, ut rationes mecum communicet, quibus adductus meae sententiae, multis rationibus & quotidiana experientia suffultae, nolit subscribere; ego omnem dabo operam, ut hoc beneficium grato semper agnoscam animo.

DIFFERENTIA IX.

*De Senatorum liberorum naturalium & adoptiuorum,
itemque materna nobilitate.*

Romano iure non solum *natura-*
les, siue ante, siue post adeptam di-
gnitatem senatoriam (a) fuerint edi-
ti, sed etiam *adoptiui* (b), iique qui
inferioris dignitatis hominibus in *ad-*
optionem dati (c), uel *emancipati* (d),
& qui ex *iis nati* fuerunt (e), sena-
torum liberi intelliguntur: Moribus
contra Germaniae adepta nobilitas
regulariter tantum ad eos extendi-
tur, qui post eam indeptam nascun-
tur (f), neque transit ad *adoptiuos*,
nisi principis priuilegio (g). Deni-
que uero, quod iterum Romanis le-
gibus est aduersum (h), *uentrem* in
nonnullis prouinciis nobilitare (i) iu-
ris est certissimi.

(a) Iure quidem Pandectarum hac de re dubitare *Quinam sit*
non licet. Clarus enim est Ulpianus l. 5. ff. de *senat. senatoris fi-*
lius. *Senatoris filium accipere debemus non tantum eum, qui*

naturalis est, uerum adoptiuum quoque neque intererit a quo, uel qualiter adoptatus fuerit; nec interest, iam in senatoria dignitate constitutus eum susceperit, an ante dignitatem senatoriam. Sed contrarium dispositum esse videtur l. ii. C. de dignit. his uerbis: Senator uel alius clarissimus PRIVATOS habeat FILIOS, editos quippe antequam susceperet dignitatem. (quod non solum circa masculos dignoscitur constitutum, uerum etiam circa filias simili conditione seruandum) Cum autem paternos honores inuidere filiis non oporteat: a senatore uel solo clarissimo susceptum in clarissimatus sciendum est dignitate mansurum. Quae uerba uero, si paulo considerantur accuratius, plane non contradicere Vlpiano existimo. Quod enim imperatores de filiis priuatis loquuntur, editis antequam pater senatoriam consecutus esset dignitatem, non ita est accipiendum, quasi statuerint, eos paterna dignitatis participes fieri non debere, sed priuatorum uti conditione, quin potius indicent uerba: cum autem paternos honores inuidere filiis non oporteat, imperatores eos, qui priuati habebantur, referre uoluisse inter clarissimos. Nullum enim dubium erat, quin patris honores transfirent ad filios post dignitatem adeptam natos, ut ideo facile intelligamus, de his non loqui imperatores, quippe qui per ea uerba dubium remouent, quod sibi de aliis, quam ante patris dignitatem susceptis, formare nullo modo poterant. Quod uero decepit nonnullos, fuit, quod animaduenterent, formam & constructionem orationis coeptae immutari nonnunquam post parenthesin, quod latinis graecisque scriptoribus frequentissimum esse probat uariisque illustrat exemplis DVARENVS Disput. anniuers. L. 2. C. 29. V. HOTOMANNI Quaest. illustr. L. ii. CARPZOVIVS P. III. Constit. 10. d. ult. Quae huius legis expli-

explicatio, cum clara satis sit atque menti imperatoris conformis esse uideatur, opus non est cum CUIACIO *ad h. l. ii. C. de Dignit.* WISSENBACHIO *ad ff. de senat.* BOCERIO *de regalibus l. ii. n. 8.* aliisque ad immunitatem a functione glebali confugere, & legem de plane diuerso interpretari casu. Existimat equidem BOCERVS *c. l. DVARENI* conciliandi rationem probari minime posse, quia de filio senatoris loquantur imperatores edito post patris adeptam dignitatem, quod uerba etiam, *sciendum est in dignitate mansurum*, indicare possint. Sed salua res est. Cum enim quis nominatur senatoris filius, non solum ex communi loquendi usu, sed etiam per *l. 5. de senat.* & *arg. l. 2. §. 2. de Decur.* ubi expresse decurionis filius dicitur, qui susceptus est antequam pater decurio fieret, non is solum hoc nomine uenit, qui post adeptam dignitatem, sed etiam qui ante eam natus est. Quod cum ita sit illud *re mansurum*, de utroque filio intelligi posse, non ambigo.

*Respondetur
BOCERIO obie-
ctioni.*

(b) De diuersis adoptionum generibus proferre nonnulla non exigit instituti ratio; sufficit enim adoptionem inter modos acquirendi patriam potestatem fuisse relata, & hanc ob causam eum etiam, quem adoptauit senator, priuilegiis atque iuribus fuisse gausum, quae competeabant senatorum liberis. Hinc *l. 5. ff. de senat.* ita loquitur Vlpianus: *Senatoris filium accipere debemus non tantum eum, qui naturalis est, uerum adoptiuum quoque neque intererit a quo uel qualiter adoptatus fuerit & l. 6. eod.* Paulus senatoris, inquit, filius is est, quem in adoptionem accepit.

*Etiā adopti-
uus senatoris
filius est.*

(c) Dispositum est *l. 6. §. 1. de senat.* a senatore in adoptionem filius datus ei, qui inferioris dignitatis est, quasi senatoris filius uidetur; quia non amittitur senatoria dignitas adoptione inferioris dignitatis; non magis quam ut consularis

*Manet senatoris
filius, qui
inferiori in
adoptionem
datus.*

desinat

desinat esse. Ex quibus facile est ad intelligendum, per adoptionem non amitti dignitatem; sed eam potius augeri, quod confirmat Paulus l. 35. ff. de Adopt. his verbis: *per adoptionem dignitas non minuitur, sed augetur; unde senator etsi a plebeio adoptatus est, manet senator, similiter manet & senatoris filius.*

*Filius adopti-
uus emancipa-
tione desinit
esse filius.*

(d) Notatu dignum est l. 6. pr. ff. de senat. statutum esse: senatoris filium esse eum, quem in adoptionem accepit senator, *quamdiu tamen in eius familia manet*: emancipatum uero nomen filii emancipatione amittere. Id quod quidem ita obtinet, quando adopti-
uus filius emancipatur, de naturali enim aliter disponit Vlpianus & cum eo imperator, l. 7. eod. *emancipatum a patre senatore, quasi senatoris filium haberi placet.* Quemadmodum enim l. 35. de Adopt. per adoptionem non amittebatur dignitas, ita multo minus emancipatione amitti eam uoluerunt legislatores.

*Qui ex natu-
ralibus & ado-
ptiuis nati,
sunt senato-
rum liberi.*

(e) Adscribere placet uerba l. 10. de senat. ubi ita Vlpianus: *liberos senatorum accipere debemus, non tantum senatorum filios, uerum omnes, qui geniti ex ipsis, exue liberis eorum dicantur, siue naturales, siue adoptiui sint liberi senatorum, ex quibus nati dicuntur.* Deinde uarii casus

*Ad conceptio-
nis tempus re-
spiciebant
Icti.*

de senatorum filiis l. 7. §. 1. de senat. proponuntur. Solebant enim Icti conceptionis, non uero natiuitatis considerare tempus, & hinc eum senatoris filium pronuntiabant, cuius pater natiuitatis tempore, uel excesserit e uita, uel senatu motus fuerit, modo conceptionis tempore in dignitatis statu adhuc fuerit constitu-

*Nepoti prodest
aui dignitas.*

tus. Quod deinde §. 2. eod. dispositum inuenimus de eo casu, an dignitas prodest nepoti, licet pater eius ante conceptionem filii amiserit dignitatem? & ubi decidit Vlpianus aui potius dignitatem nepoti prodesse; quam obesse casum patris, ei rescripto suo

contra-

contradicit D. MARCVS l. ii. C. de Quæst. ut uero, quid ^{Quod tamen} sentiendum sit de hac antinomia, eo facilius adpareat, ^{l. ii. C. de} ipsa rescripti uerba adponere liceat: Diuo MARCO ^{Quæst. limi-} placuit, eminentissimorum quidem, nec non etiam perfe- ^{tatur.} ctissimorum uirorum usque ad pronepotes liberos, plebeio- rum poenis uel quaestionibus non subiaci: si tamen propio- ris gradus liberos, per quos id priuilegium ad ulteriorem gradum transgreditur, nulla uiolati pudoris macula ad- spergit. Cognoscimus uero ex his uerbis, hoc casu im- peratorem strictam iuris rationem praeualere uoluisse SCHILTJER Exerc. X. §. 3. BRVNNEM. ad l. ii. C. de Quæst. DVARENVS de senat. c. 2. - Haec ita de filiis, iam etiam pauca de filiabus subiungere mihi est ani- mus. Equidem Diff. IX. lit. a. b. latius iam deductum est, uxorem mariti conditionem sequi, eamque amit- tere nobilitatis iura, cum nupserit plebeio, de quo igitur plura dicere esset superuacaneum, quin potius eam ^{Senatoris filia} euoluere quaestionem mecum constituerim: annon eam ^{nubere non} quae nuptias liberti secuta est, patris casus faciat uxo- ^{poteſt liberta.} rem. Nolo uero altius hic repetere, quid apud roma- nos olim de libertorum libertarumque nuptiis fuerit dispositum, sed tantummodo sequor decisionem Papi- niani qui l. 9. de senat. filiam, inquit, senatoris nuptias li- berti secutam, patris casus non facit uxorem: nam quaesita dignitas liberis propter casum patris, remoti a senatu, aufe- renda non est. Quod idem Ictus l. 34. §. 3. de R. N. iis- dem fere uerbis repetit. Cui etiam adstipulatur Mar- cellus l. 32. de R. N. & Callistratus l. 26. ff. de poenis ubi, crimen, inquit, uel poena paterna nullam maculam filio infligere potest. Hoc quidem de iure romano, quod tandem sustulit Iustinianus l. 28. C. de nupt. ubi: neque per hunc modum, inquit, dissoluatur matrimonium inter facti senatoris filiam & libertum V. ANTON. AVGVSTINI

Ad filios ante
adeptam no-
bilitatem na-
tos ipso iure ea
non transit.

de LL. ad L. Iul. de Maritand. ordin. Exaequavit enim hoc passu libertorum atque ingenuorum iura Nou. 78. c. 3.

(f) Equidem plurimi dd. adfirmatiuam tuentur sententiam eamque Romanorum legibus corroborant V. NOLDEN. de Nobilit. C. 8. n. 67. BOCERVS de Regal. C. 2. n. 9. TIRAQVELLVVS de nobilitate. C. 15. n. 6. aliique.

Attamen, si recte subducimus rationes, ad patria iura hanc Romanorum decisionem adplicari non posse facile adparet. Germani enim ex sanguine & natalibus nobilitatem aestimant KNIPSCHILD de Fideic. fam. C. 8. n. 407. & n. 432. ita, ut nemo nobilis, nisi a patre nobili, possit procreari, unde etiam apud illos uera nobilitas, de qua copiosius differendi sequenti nota dabitur occasio. Fluit autem exinde, patrem, cui scripsit imperator uel princeps nobilitatis codicillos, eam non communicare cum liberis ante eam adeptam natis, nisi illis simul sit concessa. Quapropter etiam haec addere solent nobilitatis codicillis: *samt allen deren IETZIGEN und künfftigen ehelichen Leibes-Erben*, quo sane opus non esse, si ipso iure liberi paternae nobilitatis fierent participes. Cum itaque nobilitas ad liberos statim tempore natiuitatis transeat, nobilem generare nobilem dubium non est. Quod tamen olim in ducum comitumque filiis secus fuisse, historiarum perhibent monumenta. Non enim semper dux ducem, neque comes comitem procreabat, sed unus tantum ex filiis ducis comitisue accipiebat titulum & uocabatur *gnädiger Her*, fratribus non nisi titulo *eines gnädigen Iunckern* h. e. iuuenilis domini uel domicelli *eines iungen Herrn* concessio V. DN. PRAESES in Germ. Princ. proleg. p. 95. lit. f. SPRINGFELD de Apanagio C. 3. n. 14. seqq. Quoniam, post, nobilem, nulla dignitas uere gentilitia. Nam reliquae adfixae muneribus & regimini, non sanguini aut genti.

Ducum filii
secundo geniti
Domicelli uo-
cabantur.

(g)

(g) Francis maioribusque nostris non ignoratam *Maiores non ignorata fuit adoptio.* fuisse adoptionem ex historia manifestum est *HERTIVS* *c. l. §. 4.* Hinc etiam *REGINO* ad a. 887. mortuo, inquit, *Bosone paruulus ei erat filius de filia Ludouici Italici regis, quem imperator Carolus Crassus ad Rhenum uilla Chiricheim ueniens obuiam honorifice suscepit ad hominem, sibi-que ADOPTIVVM FILIVM eum coniunxit.* Sic etiam Matthiam adoptasse Ferdinandum II. testis est *ADELZREITER Annal. Boiicor. P. III. L. 3. §. 5. v. KVLPIVS de Adopt. & emanc. principum n. 3. §. 32. seqq. p. 164. opusc.* Iam igitur quaeritur, an per adoptionem adquiratur nobilitas? Quam quaestionem adfirmat *DN. EIBEN* *non adquiri- tur per eam nobilitas.* *ad Inst. L. I. T. II. obseru. XI.* & in adoptiuos deriuari nobilitatis iura existimat. *Eibeni argu- menta exami- nantur.* Verum enim uero ea, quae protulit argumenta, id non euincunt, cum reclamant mores atque consuetudines Germaniae. Primo enim arbitratur *EIBENIVS*, quod si nuptiarum uinculo uxor efficiatur nobilis, multo magis nobilitas ad filium adoptiuum transeat. Quod uero argumentum, cum probatum a nobis sit, maritum non nobilitare uxorem, uel uno ictu corrui. Deinde distinguit inter causas principales & instrumentales nobilitatis & has saepe leges, magistratus priuatosque explere consueuisse adfirmat. Sed haec distinctio hic plane non adplicari potest. Hoc enim est, quod probare debebat *EIBENIVS*: nam non negamus, per leges disponi posse, ut transeat ad adoptiuos nobilitas *v. HVBERS in Digress. Iustin. L. II. C. ult.* sed talem legem in Germania nunquam fuisse latam notum est, ut ideo, cum fileant leges, neque magistratus auctoritas, neque priuatorum uoluntas hic quicquam tribuere possit adoptiuis. Solius certe est *Solius est prin- cipis concedere adoptiuis nobi- litatem.* principis, scribere ignobilibus nobilitatis codicillos, quod uero summae principis potestati competit, a ne-

mine priuato usurpari posse, iuris est manifesti. Hinc etiam accedere solent nobilitatis codicilli, quando adoptiuus conceditur nobilitatis praerogatiua, quid quod imperator, cum confert nobilitatem, adoptandi potestatem simul indulgeat. Cuius rei illustre exemplum suppeditat DN. PFEFFINGER c. l. T. I. p. 791. ad an. 1706. de comite REINHARDO de HOMPESCH quem IOSEPHVS I. gloriosissimae memoriae, ad dignitatem comitis euexit, cum *pruilegio adoptandi*. Ut itaque pateat, adoptionem neque conferre, neque adimere nobilitatis iura V. CHRISTINAEVS *Iurisspr. heroica* p. 71. §. 64. Quamuis uero alia adhuc notatu digna & lectu forte non iniucunda haberem, ea tamen, cum hic ex professo de hac materia agere instituti ratio non permittat, peculiari differtationi *de nobilitate per adoptionem adquisita* destinaui.

Romani magni fecerunt claritudinem materni generis.

(h) Patet equidem ex historiae romanae scriptoribus, etiam claritudinem materni generis magni fecisse Romanos. TACITVS enim L. II. *Annal. C. 27.* *proauum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Augusti uxor fuerat, consobrinos caesares, plenam imaginibus domum ostentat.* Loquitur uero TACITVS de Libone Druso ex familia Scriboniorum, qui res nouas moliri deferebatur. Imo Sabinam Popaeam, patre T. Ollio genitam, nomen aui materni sumsisse, illustri memoria Popaei Sabini consulari & triumphali decore praefulgentis, memorat TACITVS c. l. L. XIII. c. 45. Quae licet ita se habeant, constat tamen maternae originis nullam rationem fuisse habitam, quod ad dignitatem honoremque attinet, licet genus reddiderit illustrius. Hinc *pruilegii singularis* fuit, feminas ILIENSES, DELPHICAS & PONTICAS *sui municipii iura trans-* misisse ad liberos. Verba Vlpiani l. i. §. 2. *ad Munic.* haec

De Ilienſium, Delphicarum & Ponticarum feminarum nobilitate.

haec sunt: Qui ex duobus igitur Campanis parentibus natus est, Campanus est. Sed si ex patre Campano, matre Puteolana aequae municeps Campanus est: nisi forte privilegio aliquo materna origo censeatur. Tunc enim maternae originis erit municeps. Vt puta ILIENSIBVS concessum est, ut qui matre Ilienſi est, sit eorum municeps. Etiam DELPHIS hoc idem tributum & conſervatum est. Celsus etiam refert PONTICIS ex beneficio Pompeii Magni competere, ut qui Pontica matre natus eſſet, Ponticus eſſet. Licet uero ſatis ſciam, in hac lege nullam nobilitatis fieri mentionem, ſed tantum de iure ciuitatis in municipiis loqui Ictum, quod mater transferat in liberos, uix tamen dubito, quin eodem conſeſſo transferre queat nobilitatem, cum in Romanorum municipiis aequae ac Romae equites indeque nobiles, fuerint. Vt igitur merito ſentiendum cum GOTHOFREDO, ad l. 1. ad Munic. lit. o. etiam nobiles in municipiis matris nobilitatem in liberos, tranſtuliffe equeſtrem municipalem v. D N. de EIBEN de Ord. equeſtr. uet. Rom. in Opp. p. 882. ſeqq. Hoc itaque ſuppoſito, noua exſurgit quaestio: an municipiis equeſtris nobilitas? Notandum autem eſt, diuerſa Romae fuiſſe nobilitatis genera eaque probe eſſe diſtinguenda. Erant enim Patricii, de quibus iam dictum Differ. 1. lit. a. deinde nobiles, quibus competeſſat hoc ~~ſignu~~ ex geſtis magiſtratibus curulibus, qui tribuebant ius imaginum. Ii uero, qui primi honores curules erant adepti, noui uocabantur, quia non imagines maiorum, ſed propria uirtus eos commendabat. Hinc CICERO Orat. contra Rullum 2. init. me, inquit, perlongo interuallo prope memoriae temporumque noſtrorum, primum hominem NOVVM conſulem feciſtis. Sicuti uero patet utroque hoc ſenſu equites non fuiſſe nobiles, ita maniſeſtum eſt ex hitoriſarum antiquitatumque

In municipiis
etiam equites
nobiles.

Tria Romae
erant nobilitatis
genera.

monumentis, equitibus etiam competiisse nobilitatem eiusque ornamenta, quibus a ceteris ex plebe distincti erant. Tria igitur constituenda sunt nobilitatis romanae genera, primum quod erat illorum, qui a primis illis Patribus ducebant originem, & uocabantur PATRICII, deinde ii, qui curulibus magistratibus erant functi & ita IVS IMAGINVM adipiscebantur & his ornatam posteris relinquebant domum, & denique ii, qui EQVESTRIS erant ORDINIS, licet maior illis, quam his, dignitas competierit atque honor, *non multo aliter ac hodie sublimem nobilitatem, hohen Adel distinguimus ab inferiore, siue simplice, niederen oder gemeinen Adel, ita tamen, ut istam non minus ac illam plebi siue plebeiis anteponamus*: haec DN. de EIBEN c. l. §. 31. Vt uero, quod exigit instituti ratio, demonstrem, equites, urbicos aequae ac municipales, fuisse nobiles, ea primum hic adduco testimonia, ex quibus nemo non intelligit, equites TACITO, CICERONI aliisque nobilium nomine venisse. Ita enim Tacitus in uita Agric. C. 4. Cneius Iulius Agricola, inquit, uetere & illustri foroiuliensium colonia ortus, utrumque auum procuratorem Caesarum habuit: quae EQVESTRIS NOBILITAS est. Et licet VIRDVNGVS in not. ad h. l. existimet, Tacitum improprie, ex more prioris seculi, hic fuisse locutum, cum nobilitas ex imaginibus, imagines uero ex gesto magistratu curuli oriantur, quia tamen Tacitus equestris nobilitatis hic facit mentionem, facile adparet, eum non de ea, quam tribuebant imagines, esse intelligendum. Deinde CICERO, qui & ipse patrem auumque equites municipales habuit, in Orat. pro Muraen. p. m. 433. Tua, inquit, NOBILITAS Serui Sulpitii, tametsi summa est, tamen hominibus literatis & historicis est notior: populo uero & suffragatoribus obscurior. Pater enim fuit EQVESTRI loco: auus nulla illustri

Equites nobiles fuisse probatur.

illustri laude celebratus, itaque non ex sermone hominum recenti, sed ex annalium uetustate eruenda est memoria NOBILITATIS TVAE. Vt itaque ipse Cicero nobilitatem, quae ex gestis magistratibus curulibus dependebat, equestri opponat, cuius ex annalibus eruenda erat memoria; cum e contrario ii, qui functi erant magistratibus, NOTI essent populo, quod etiam SENECA cum de uera nobilitate, quam uirtus tribuit, philosophatur *L. III. de benefic. c. 28.* his adfirmat uerbis: *nemo alteri nobilior, nisi cui rectius ingenium & artibus bonis aptius. Qui imagines in atriis exponunt & nomina familiae suae longo ordine ac multis stemmaturum illigata flexuris in parte prima aedium collocant, NOTI magis, quam NOBILES sunt.* Et *Orat. pro A. Cluentio p. m. 372.* A. Cluentium Auitum municipii Larinatis & regionis illius NOBILITATE principem eiusque generum A. Aureum Melinum NOBILEM inter suos h. e. equites municipales, uirum appellat, quod etiam de M. Mario testatur GELLIUS *L. 10. C. 3.* Plura habet EIBEN *c. l. §. 31.* quae licet hanc nostram corroborarent sententiam, ea tamen hic adducere uolui, cum satis demonstraui equitibus, urbicis aequae ac municipalibus, nobilitatis iura competiisse *V. TIRAQUELLVS de Nobilit. C. 37. n. 164.* Quod cum ita sit, quis denegabit amplius liberis ex equitum Ilien-
um, Delphicorum & Ponticorum filiabus natis nobilitatis iura, quae asseruimus equitibus, cum *l. i. §. 2. ad Munic.* certum sit, maternam eos sequi originem? vid. *CHRISTINAEVS Iurispr. heroica Art. II. §. 40.*

*Ilienses, ceterae
nobiles habebant
filios.*

(i) Moribus quarundam prouinciarum nobilitare uentrem iuris est certissimi, ut ideo frustra hic sint ii, qui id ad unicam Campaniae restringunt prouinciam. Quis enim, quaeso cum multos hac consuetudine uixisse populos, luculentissime intelligat, non inde cum DN. PRAE-
SIDE

Moribus quarundam prouinciarum nobilitat uenter.

quod 1) de
Campanis
probat. ur.

SIDE *Diff. de Dignit. Vxor. Diff. 3. lit. d.* concluderet, etiam in aliis Franciae Germaniaeque prouinciis olim hanc introductam fuisse consuetudinem? licet nullam eius mentionem iniecerint istius aevi scriptores, quod in rebus notissimis uix operae pretium esse duxerunt. Sed cum forte sint non nulli, qui me minus recte hic subducere rationes sibi persuadeant, uitio mihi uertendum non erit, si ea hic denuo proferam in medium, quae adduxit DN. PRAESES, nouumque de GOTHIS addam exemplum. Apud CAMPANOS, TRECENSES, SENONENSES, CALVIMONTANOS uentrem nobilitare testes sunt Galliae ICTI GOTHOFREDVS *ad l. §. 2. ad Munic. PITHAEVS, CONNANVS* alique a DN. PRAESIDE citati. Ne uero quisquam existimet, me, quando de Campanis, Trecentibus, Senonensibus, Caluimontanis loquor, diuersos Galliae numerare populos, Campaniaeque prouinciae has esse ciuitates ignorare, ei auctor suaorque sum, ut adeat DN. PRAESIDEM *c. l. in marg. lit. e.* qui eum in uiam reducere potest, dum ex CAROLI LOSAEI libro *des ordres des simples gentilshommes C. 5. p. 55. & 56.* ei haec ante oculos ponit verba: *Vray est que les coustumes de la Prince de CAMPAGNE à sauoir TROYES, SENS, MEAVX, CHAUMONT, VITRY,* portent expressement: *que pour être noble, il suffit, d' être descendu de mere noble.* Quod igitur de Campaniae consuetudine testatissimum est, id apud PICTAVIENSES itidem obtinere ex legibus *Pictauiens. Art. 286. si aucun roturier prend femme noble les enfans succederent à celui qui sera noble* interprete PETRO RATO constat. ANDEGAVENSIVM moribus idem receptum esse CHOPPINVS in *LL. Andium L. II. C. 3. n. 14. 15.* testatur, idque, cum in dubium uocaretur, curiae Parisiensis deciso fuisse confirmatum eodem auctore discimus. Et licet

2) de Pictaui-
ensibus.

3) de Andega-
uensibus.

BODINVS *de Rep. L. I.* adeo infectatus fuerit uentris nobilitatem, non tamen hoc ipso destrui potest CHOPPINI testimonium, quod res iudicata curiae Parisiensis corroborat. Quin potius BODINI, qui quocunque modo insequi nobilitatem a feminis ductam, sibi proposuit, suspectam hac in re esse fidem iure meritoque credamus. Vt ideo ille ab errore se liberare nequeat, qui, quod Curia Parisiensis secundum leges consuetudinesque Andegauensium iudicauit, forte fortuito factum esse existimare uellet. Quae uero cum ita sint, indagandum erit, quamnam forte hae consuetudines habent originem? Referunt uero plerique eam ad praelium Fontaniacum, in quo uires Francorum adeo fuerunt attenuatae ac famosa uirtus infirmata, ut non modo non ad amplificandos regni terminos, uerum etiam ne ad PROPRIOS TUENDOS impasterum sufficerent, haec REGINO *ad a. 540.* feruntque, quod deleta hoc aliisque bellis Campanorum nobilitate, uiduae plebeiis ex priuilegio nubere, aut in perpetua uiduitate consensescere, quam ignotos aut extraneos procos sequi, maluerint GOTHOFREDVS *ad L. I. ad Mununc.* CONNANVS *Comment. Iur. civ. L. 2. C. II.* cuius etiam uerba DN. PRAESES *c. I.* dedit in *marg. lit. f.* LOSAEVS uero in ea est opinione, obtinuisse feminas Caroli Calui beneficio hoc priuilegium, ob sexus sequioris in praelio Fontaniaco fortitudinem ac uirtutem. Sed cum testes, qui his temporibus uixerint, producere nequeant, omnesque, quod ita feratur, asserant, quis quaeso, mihi uertet uitio, si eorum statim sententiae subscribere recusem? Non enim de Campaniae, Pictauiae Andique, sed de nobilitate omnis Franciae adfirmant eius aevi scriptores, quod in isto praelio eius flos ceciderit, adeo, ut ne ad proprios quidem terminos tuendos sufficerent,

Origo nobilitatis maternae, alii eam referunt ad praelium fontaniacum, propter deletam nobilitatem.

Alii ad sexus sequioris in hoc praelio fortitudinem. Quorum uero opiniones reiiciuntur.

*Vera origo de-
monstratur.*

*Germani ad
maternum ge-
nus respexe-
runt.*

*Mater nobili-
tatem ad libe-
ros transmittit.*

suffecturi sane, si non nisi Campani, Pictavienses atque Andegauenses forte in ferali isto praelio occubuissent. Accedit ipsos rerum Gallicarum scriptores hic inter se non conuenire, quod enim CONNANVS aliique propter extinctam multis bellis nobilitatem eis concessum memorant priuilegium, id LOSAEVS fortitudini sequioris sexus tribuit. Quapropter cum coniecturis hic fit locus, mihi etiam, quid de origine huius nobilitatis sentiam, commemorare licebit, grato agniturus animo, si forte quispiam, quae proximius accedat ueritati, mecum communicare uelit sententiam. Notum uero est perspectumque, Germanos non paternum solum, sed maternum etiam magni fecisse genus. ITALI enim Cheruscorum regis, quem Roma petiuerat Cheruscorum gens, nobilitati eo splendidius conciliasse decus, quod illi paternum genus a Flauio, Arminii fratre, fuerit, mater uero ex Catumere, principe Cattorum, memoriae prodidit TACITVS L. XXI. *Annal. C. 16.* Quod etiam semper a maioribus nostris obseruatum fuisse & adhuc obseruari, ita, ut nemini plena nobilitas competat, nisi ex utroque parente nobili sit genitus, satis constat. Accidisse uero arbitror, ut, cum non nisi patre matreque nobili editus, ueram habuerit nobilitatem, eadem ratione, qua pater nobilis, etiam mater nobilis edere potuerit nobilem, licet ei defuerint plenae nobilitatis schemata. Non equidem nescio in alia omnia hic ire nonnullos, sed liceat mihi ex iis quaerere: quis in aurem illis dixerit, ab eo tempore, quo indulgere Germania coepit impares nuptias, deterioris conditionis habitam fuisse matrem eiusque nobilitati non eandem uim, quam ipsimet marito tribuunt, fuisse concessam, cum tamen certum sit sanguine propagari nobilitatem, adeo, ut neque hodie inco-

incognita sit semi plena nobilitas, *die halb edel oder halfe-
del seyn* V. DN. FRAESES *c. l. p. 21. lit. 6.* ANTH. MATTHAEI de
Nobilit. *L. 1. c. 3.* Ne uero quisquam obuertere possit,
nullis aliis constare exemplis, Germaniae populos per
feminas duxisse nobilitatem, profero in medium, quod
de Gothis refert exemplum STIERNHIELM *in antiq. lingu.* *Apud Got hos*
Scandia Goth. v. Alf. Horum enim moribus introductum fuit, *nobilitabat*
uenter. ut quae matre nobili patre uero plebeio essent nati, nihilominus
nobiles habeantur, nomine & gentilitiis insignibus a matre as-
sumtis. Cum itaque multis Franciae Germaniaeque po-
pulis probata fuerit materna nobilitas, exinde etiam
aliis idem iuris fuisse coniicio, cum eandem omnes ha-
buerint nobilitatem, quae cum ipso sanguine ad liberos
propagatur, licet eius rei clara non ubique inueniantur
uestigia. Sed antequam his colophonem imponam, si *Louanii se-*
lentio praeterire nolui, quod LIPSIVS *in Louanio L. II. c. 3.* *ptem familiae*
de septem Louaniensibus familiis, quarum etiam no- *per feminas*
mina recenset, memoriae reliquit. His enim ius esse *transmittunt*
testatur, ut nobilitatem per feminas transmittant, & si *nobilitatem.*
quis plebeius aut impar feminam talem nobilem ducat,
liberi e coniugio nati habeantur nobiles & senatoria a-
liaque munia vsurpent. Existimat quidem CHRISTI-
NAEVS *Iurispr. heroica Art. I. §. 37. & 52.* a uero hic aber-
rasse LIPSIVM, quia procul dubio mater nihil transmit-
tat in liberos, quam priuilegium, quo habiles reddan-
tur, ut possint deferuire officia magistratus. Sed cum
nemo Louanii, nisi eius ciuitatis nobilis, quod ipse non
negat CHRISTINAEVS, ad magistratus munia admittatur,
& hoc ius iis familiis indultum sit, quis inficias ibit, eis
per priuilegium competere nobilitatis iura. Et BRV- *quod etiam*
XELLAE etiam septem esse familias, quibus idem, quod *Bruxellae ob-*
tinet, Louaniensibus, concessum est priuilegium testatur
CHRISTINAEVS *c. l. p. 61. §. 55.* licet idem, quod Louaniensi-

*Et olim apud
Lycios obti-
nuis.*

sibus, eis opponat dubium. Cum itaque probatum sit atque cuiusdam, du-
xisse olim & adhuc ducere a feminis Galliae populos nonnullos nobilitatem,
in gratiam eorum, quibus forte minus recte de ventris nobilitate constat,
hanc nobilitatem non esse figmentum otiosi hominis, sed iam, sicut apud
Germanos, ita etiam apud LYCIOS nobilitate ventrem, demonstratum da-
bo. Sequebantur enim XANTHI atque LOCRI, LYCIAE populi, mater-
nam nobilitatem, adeo, ut, si ingenua vel nobilis seruo nupserit, liberi ex
hoc matrimonio geniti ingenui atque nobiles existimarentur, quid quod
maternum etiam adsumserint nomen. Quae omnia ex PLVTARCHO,
HERODOTO atque POLYBIO probat TIRAQVELLVS de Nobilitate c. 19.
n. 35. Et de Hispanis testis est OTALORA de summa nobil. Hispan. c. 8. p.
329. Summatim. *Venter aut mater nobilitat.* Gothico, Francico & Ger-
manico iure haut dubie. Sed in aliis prouinciis SOLA MATER, licet pa-
ter sit plebeus, dummodo liber & honestus, idque uerum in Hispaniae,
Galliae, Belgii & Sueciae locis nonnullis: in aliis MATER non nisi in SO-
CIESTATE nobilis mariti. Alterum hoc fit in multis Europae regnis & si-
gillatim in Germania. Quoniam ibi patre nobili, sed IGNOBILI MATRE
editus primo, ob defectum plenae nobilitatis, excluditur & reicitur 1) a sa-
ceris praebendis, 2) ludis equestribus 3) equestri militia civili
& 4) sacra 5) muneribus polatinis 6) ordinibus heroicis 7) successione in feo-
da nobilia & omnibus aliis societatibus, plenam requirentibus nobilitatem.
Ad quae omnia ipsum habilem reddere & nobilitare oportet ventrem. De-
inde omni aeuo exempla supersunt eorum, principum ac nobilium, qui ideo
uxori ignobili redemerunt a Caesare nobilitatis codicillos, ne ventris ignobi-
litas paternae nobilitati liberorum obesset. Porro etiam illa exempla de-
dimus, ubi filius, nobili patre editus, ob matris ignobilitatem sibi ab impe-
ratore rogauit maternae nobilitatis codicillos. Praeterea hodieque curia im-
perialis hoc iure utitur, ut, ignobili patri uel SOLI indulgeat nobilitatem
uel, noua & a priori distincta gratia, etiam MATRI. Idque uel in litteris
singularibus uel iisdem. Nam utrinque exempla supersunt. Qb quam cau-
sam tum soluendae sportulae duplicis generis, unius, patris siue mariti, al-
terius, matris siue uxoris intuitu. Quorum neutrum fieret, si uel maritus
uxorem nobilitaret uel matris, originis licet honestissimae, ignobilitas non obes-
set liberis aut materna nobilitas eandem non redderet deum plenam. Ipse
DN. PRAESES gratiae hoc debet potentissimi regis Borussiae, quod nobilitas
ipsi primum sit delata; tum uero etiam illius uxori. Ita enim conceptis uerbis
formula codicilli: *indulgemus ei (marito) nobilitatem, tum etiam illius VXORI,
seiner Ehe-Genossin.* Ad extremum neque fusus hic uerborum est, qui a curiis
omnino solet abesse, sed, effectus noui iuris, in uentre nobilitante, est hic, quod
tum ignobilis mater, ita nobilitata, possit in numerandis parentibus (*wenn
vier abnen gezeblet werden*) tum mater etiam suffineat numerum. Quod non
fieret, solo patre siue marito nobilitato, qui nobilitatem, quod iure Latii fit, non
deferre potest uxori iure Germanico. Haec cum omni modestia & modera-
tione, spretis senilibus gerris & calumniis. In quas DN PRAESES tam anim-
aduertit, acrioribus etiam uerbis, si forte ei aliquando libuerit, otium perdere,
utilioribus nunc destinatum.

SECTIO

SECTIO II.
DE
CONSULIBVS.

DIFFERENTIA X.

Quibus ius fuerit creandi Consules?

Romano iure, exactis regibus, *Consules* centuriatis comitiis (a) creatos fuisse, constat; qui etiam mos seruatus fuit (b), donec tandem summa rerum peruenisset ad principes (c), qui uel ex *arbitrio* constituebant consules (d), uel eorum electionem interdum permittebant *senatui* (e): Germanico contra iure *imperatores* dabant ciuitatibus Consules (f), usquedum *senatui* sibi met ipsi eligere Consulem, priuilegiis concederent (g). Quo fere iure etiam utuntur *municipia* (h).

(a) Postquam enim Tarquinius Superbus Roma eiectus regumque nomen exosum esset Romanis, auctor eis fuit L. Iunius *Brutus*, ut duos crearent consules eisque rerum summam committerent. Quod cum

*Duo consules
Bruto auctore
electi.*

adprobasset populus centuriatis comitiis ex Commentariis Seruii Tullii a praefecto urbis *duo* creati fuere Consules L. Iunius *Brutus* & L. Tarquinius *Collatinus* FLO-
RVS L. I. C. 9. EUTROPIVS L. I. LIVIVS L. I. c. 60. Moris autem erat maiores magistratus *centuriatis* creare comitiis. Cum enim Romulus in triginta curias diuisisset populum eique haec tria magistratus *creare*, *leges* sancire & de *bello* decernere concessisset DIONYSIVS L. II. C. 2. curiatim ferebat suffragia ID. L. IV. C. 10. Qui etiam mos tamdiu obtinuit, donec tandem *Seruius* Tullius, populo in Classes *sex* & has in 193 centurias diuiso, classem uero primam 80, secundam, tertiam & quartam 20, quintam 30 centuriae constituebant, *sexta* autem unica tantum erat eaque hominum tenuissimorum, comitia *centuriata* introduceret & quoties magistratus creare, aut de lege cognoscere, aut bellum alicui inferre volebat, ea indiceret LIVIVS L. I. C. 43. DIONYSIVS L. IV. C. 10. Vt itaque facile sit ad intelligendum, quare cum *duo*, exactis regibus, crearentur *consules*, LIVIVS auctor sit, eos comitiis centuriatis ex commentariis Seruii Tullii fuisse creatos.

Comitiis consularibus creabantur consules.

Quando interreges creati fuerint.

(b) Quotiescunque noui Consules in annum sequentem creandi erant, tunc Consules, qui consulum adhuc gerebant, *comitia*, de Consulibus in sequentem annum legendis, habebant & haec uocabantur consularia ROSINVS *Antiq. Rom.* L. VI. C. 10. Hic mos creandi consules non fuit mutatus, donec ad principes summa rerum peruenisset aliamque reipublicae status indueret faciem v. *lit. e.* Cum uero comitia de creandis magistratibus propter candidatorum ambitum uel optimatum dissidia, ante anni spatium perfici non possent, uel etiam Consules impedirentur, quo minus haberent comitia, a patriciis ex ipsorum ordine

dine interrex prodebatur, cuius imperium quinque dierum spatio finiebatur, quo circumacto novus iterum prodebatur, donec tandem unus eorum haberet comitia & crearet consules. Testatur id LIVIVS his verbis: *Eo anno (nec traditur causa) interregnum initum, interreges fuisse Appius Claudius dein P. Sulpitius, is comitia consularia habuit. Creavit L. Cornelium Scipionem Cn. Fulvium Consules.* V. PANVINIVS L. I. *Fastor.* p. 48.

(c) Cum enim omnia iura ad se traherent principes, his etiam omnem, quam reges olim habebant, traditam fuisse potestatem veterum scitur testimoniis. TACITVS enim memorat L. I. *Histor. C. 1.* quod postquam bellatum apud Actium, omnem potestatem ad unum conferri, pacis interfuerit. Vicerat enim navali praelio apud Actium Augustus Antonium SVETONIVS *Aug. C. 17.* Omnia itaque fere iura, quae senatui antea populoque competebant, sibi adscripsit Augustus. Insurgere enim paulatim, munia senatus, magistratum, legum in se trahere, nullo aduersante, coepit TACITVS L. I. *Annal. C. 2.* Ut sic omne senatus populiue imperium in eum esset translaturum DIO CASSIVS L. 35. AVREL. VICTOR *de Caesar. init.* Hinc etiam SVETONIVS de CALIGVLA C. 14. testis est, ius arbitriumque omnium rerum illi permissum fuisse, tanta publica laetitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne totis quidem, supra centum sexaginta millia victimarum caesa tradantur. Ex quo videmus populum laeto subisse animo unius imperium atque id tulisse libentius, quam senatus eorumque qui innumeris diffidiis atque tumultibus affligebant rem publicam, tolerare iugum. Quae cum ita sint nemini mirum uideri potest, quod IVSTINIANVS §. 6. *Inst. de Iur. N. G. & C.* dixerit, Sed & quod principi placuit, legis habet vigorem, cum lege regia, quae de eius

Post praelium apud Actium ad unum omnis potestas collata.

An potestas omnis in principem lege regia translata.

eius imperio lata est, populus ei & in eum omne imperium suum & potestatem concedat, quae uerba sunt VLPiani l. 1. pr. ff. de Const. Princ. v. l. 1. §. 7. C. de V. I. E. Anxios autem tenuit Ictos clarissimos, an haec lex statim regiae nomen acceperit, cum tamen LIVIVS, DIONYSIVS, FLORVS aliique scriptores ad unum omnes confiteantur, regum nomen nimium fuisse inuisum Romanis. V. HUBERVS in *Digress. L. 1. C. 16.* SCHVBARTVS de *Fatis Iurispr. Rom. Exerc. III. §. 20. seqq.* Quod tamen dubium mihi non obstare uidetur, quo minus haec lex regia statim denominata fuerit. Primo enim constat, regium quidem nomen cum regibus exspirasse apud Romanos, eosque iuramento adegisse Brutum, se neminem Romae passuros regnare; sed notum etiam est duos Consules eodem tempore REGIA POTESTATE fuisse creatos LIVIVS L. II. C. 1. DIONYSIVS L. IV. C. 10. ut itaque intelligamus, nomen quidem regum, sed non regiam potestatem exosam habuisse Romanos. Deinde uero CICERO L. III. de LL. Consularem potestatem regium adpellat imperium: REGIO enim inquit, imperio duo sunt: iique praeuendo, iudicando, consulendo praetores, iudices, consules appellantur & FLORVS L. IV. C. 12. memoriae prodidit, Augustum ob tot facta ingentia dictatorem perpetuum & patrem patriae fuisse dictum. Tractatum etiam in senatu, an, quia condidisset imperium, ROMVLVS vocaretur. Cum itaque regiam potestatem in Augustum transtulerint Romani eique Romuli nomen felici auspicio tribuere uoluerint, non mihi absolum atque ab omni ueritate alienum uidetur, etiam hanc legem REGIAM fuisse uocatam, cum potestas regia, quam habuerunt olim reges atque primi consules, eodem modo in principes fuerit translata,

*Ad principes
peruenit ius
creandi con-
sules.*

*Imperium, fasces, legiones, omnia: nunc se
Continet.*

(e) Quamquam Augustus summum consecutus
 esset imperium, non tamen pro arbitrio peregit omnia,
 sed saepius in consilium uocauit senatum, *restituit uim*
 I *Senatui interdum permiserunt imperatores creare legi. Consules.*

legibus, iudiciis auctoritatem, senatui maiestatem VELLE. IVS PATERCVLVVS L. II. Histor. Et hinc etiam legimus consules creandi potestatem permisisse interdum Augustum senatui, licet penes ipsum summum semper uigeret imperium. Equidem cum uigesimo aetatis anno ambiret consulatum, eum a senatu extorsit. *SVETONIVS enim C. 26. Consulatum, inquit, uigesimo aetatis anno inuasit, admotis hostiliter ad urbem legionibus, missisque qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cum quidem cunctante senatu, Cornelius centurio, princeps legationis, reiecto sagulo ostendens gladii capulum, non dubitasset in curia dicere: hic faciet, si uos non feceritis. Sed idem tamen SVETONIVS c. l. auctor est, Augustum petiisse consulatum, & C. 37. perhibet, exegisse Augustum, ut quoties consulatus sibi daretur, binos pro singulis collegas haberet: non tamen eum id obtinuisse, reclamantibus cunctis, fatis maiestatem eius imminui, quod honorem non solus, sed cum altero gereret. Ut itaque uideamus, Augustum permisisse interdum senatui, consules creandi potestatem, etiamsi saepius sibi soli hoc ius uindicauerit SVETONIVS enim C. 26. testis est, Augustum secundum consulatum paucissimis horis gessisse, & hoc honore, suffecto alio in locum suum, abiisse & TACITVS Lib. I. Annal. C. 3. perhibet, eum M. Agrippam ignobilem loco, bonum malitia & uictoriae focium geminatis consulatibus extulisse atque Caium & Lucium destinasse consules. Ceteri deinde imperatores non a senatu petierunt consularem dignitatem, sed sibimet ipsis eam detulerunt, neque, nisi parcissime, hoc ius permiserunt senatui. De ALEXANDRO tamen testatur LAMPRIDIUS, eum ex senatus sententia nominasse consules. Consules enim inquit, quos-*

quoscunque uel ordinarios uel suffectos creauit, ex senatus sententia nominauit.

(f) *Sect. I. Differ. I. lit. b.* probatum esse memini *Olim imperatores uel meditate uel immediate creauerunt consules.* Fridericum I. in comitiis cum proceribus Germaniae, Galliae, Italiae apud Roncalias, sibi met ipsi reseruasse potestatem, assensu populi constituendi consules & senatores. Ita tamen, ut hoc ius uel ipsi uel per comites & episcopos, quibus praefecturae ciuitatum erant commissae, exercerent imperatores. Quae uero, cum omnia iam *c. l.* sint tradita, denuo hic repetenda non sunt.

(g) Cum enim uariis priuilegiis impetrauerint ciuitates, sibi met ipsis constituere senatum, de quo egimus *Sect. I. Differ. I. lit. i.* etiam consules eligendi potestatem eis, fuisse concessam nemo ambigit. Ut itaque ea quae *c. l.* ueterum scriptorum testimoniis probata sunt, denuo hic probare, esset superuacaneum.

(h) In quibus tamen principis opus est confirmatione. Quam ille, non nisi ex causis idoneis, solet denegare. *In municipalibus principis consensu eos senatus eligit.* Alicubi sua interesse, putat princeps, consulibus praeficere *praesidem* aut *praefectum urbi* aut etiam consulem maioris nominis, *einen Ober-Burgemeister*. Quae rerum conuersio olim, quam hodie difficilior. Postquam omnia fere reipublicae iura in principis potestatem concesserunt.

DIFFERENTIA XI.

De uariis Consulium nominibus eorumque origine.

Romano iure consules a praeuendo *praetores*(a), a iudicando uero *iudices*(b), & a consulendo *consules*(c),
I 2 deno-

denominabantur: Germanico autem pleraeque ciuitates eis nomina *der Burger-Meister* (d) dederunt. Aliae uero alia illis concefferunt nomina. Ita enim apud Halenses, in ducatu Magdeburgico, *Raths-Meister* (e) & apud Halenses in Sueviae ducatu *Stätt-Meister* (f) uocantur. Augustae Vindelicorum sex quidem consules *Burger-Meister*, duo uero dumuiri & praefecti urbi *Stadt-Pfleger* (g) nominantur. Argentorati Consules nomine *der Ammeister* (h) ueniunt.

Consules praetores dicti.

(a) Clarus in ea re est Cicero L. III. de LL. ubi, regio, inquit, imperio duo sunt iique praeiundo, iudicando: consulendo, praetores, iudices, consules appellantur. VARRO autem L. II. de uita populi Romani: iidem ait, dicebantur consules & praetores, quod praeessent populo, praetores, quod consulerent senatum consules. Sed utrumque eodem recidere arbitror, quia plerumque ii, qui praeiunt ceteris, etiam reipublicae praesunt. Testatur hoc IUSTINIANUS Nou. 24. pr. ubi: Maiores, inquit, magistratus praetores uocabant, adpellatione illis ex eo indita, quod ceteris omnibus praeirent & praeponerentur, per-

permissa scilicet eis tam rei bellicae administratione, quam legum praescriptione LIVIVS etiam L. III. C. 55. adfirmat, eis temporibus, quibus lex Horatia lata est, nondum consulem iudicem, sed praetorem adpellare mos fuisse. Et SEXTVS POMPEIVS L. 14. Praetoria, ait, porta in castris adpellatur, qua exercitus in proelium educitur; quia initio praetores erant, qui nunc CONSVLES. Iam enim regum tempore praetores Romae fuisse testatur IVSTRINIANVS Non. 25. pr. Est enim hoc nomen, inquit, (praetorum) quasi iure patrio Romani imperii proprium & ante IPSOS etiam CONSVLES in ampla Romanorum re publica usui habitum. Nam ueteres romani suos imperatores praetores appellabant, simulque illis praebebant, ut militaribus praeirent copiis & descriptis ab illis parebant legibus. Et prorsus erat hic magistratus ex ambobus contemperatus, prae se ferens & ostentans. tam in instituenda acie robur, quam in ferendis legibus rectum & decentem ordinem. Vt itaque facile sit ad intelligendum, eam ob causam consules praetores fuisse adpellatos, quia belli pacisque tempore praeerant reipublicae atque contra hostes educebant exercitus.

(b) Consules etiam iudices denominatos fuisse ex CICERONE & LIVIO, cuius uerba *lit. a* dedi, intelligimus. Eo tamen tempore, quo praetores uocabantur, eis iudicum nomen inditum nondum fuisse, innuere mihi uidetur LIVIVS, dum c. l. *his temporibus*, inquit, *nondum consulem iudicem, sed praetorem appellari mos fuit.* Ex quo enim desierunt nominari praetores, iudicum eis nomen dederunt romani, quod eorum quoque officio & muneri erat proprium. Cum enim regia potestate creati fuissent consules, etiam ius dicebant, donec tandem cum auocarentur bellis finitinis neque esset, qui in ciuitate ius reddere posset, factum est, ut

Quare &
quando con-
sules iudices
nominati.

Vera causa
quare Praetor
fuerit creatus.

praetor quoque crearetur, qui urbanus adpellatus est, quod ius in urbe diceret. l. 2. §. 27. ff. de O. I. Factum hoc esse A. V. C. CCCLXXXIX. testis est LIVIVS L. VII. C. 1. Veriorem tamen causam, quare patres praeturam aliamque magistratum curulem, Aedilitatem, inuenerint, horumque honorem sibi quaesiverint, esse existimo, quia patricii, cum alter Consul L. Sextius ex plebe crearetur, id agebant unice, ut eadem ipsis, mutato licet nomine, remaneret dignitas & praeter collega esset consulibus atque iisdem crearetur auspiciis LIVIVS c. 1. Qui etiam auctor nobis est, aegre tulisse tribunos plebis, quod pro consule uno plebeio tres patricios magistratus curulibus felle praetextatos, tanquam consules sedentes, nobilitas sibi sumisset.

Consules a
Consulendo
denominati.

(c) In eo quidem consentiunt rerum romanarum scriptores, consules a consulendo fuisse denominatos, sed tamen triplici illud τὸ consulere accipiunt significatu. POMPONIVS enim l. 2. §. 16. de O. I. Consules, inquit, dicti sunt ab eo, quod plurimum REIPUBLICAE consulere-
rent & FLORVS L. I. C. 9. Consules adpellati, ait, ut consulere se CIVIBVS suis meminissent. VARRO vero L. IV. de Verb. Orig. Consules nominatos fuisse scribit, quia consulere POPVLVM & SENATVM debebant. Et QVINTILIANVS L. I. C. 9. a iudicando consules adpellatos fuisse adfirmat: Sitne consul, inquit, a Consulendo, an iudicando. Nam & hoc consulere ueteres uocauere. Unde remanet illud: Rogat boni consulas, hoc est iudices. Licet uero LIPSIVS de Mag. Pop. Rom. C. VII. in ea sit sententia, consules hoc nomen accepisse, quia sententias rogauerint in senatu, mihi tamen Pomponii atque Flori probatur opinio. Quid enim proximius accedit statui liberae reipublicae, quam ut, cum summum Romae gererent magistratum consules, tale iis nomen tribuerent

romani, quod non imperium, sed consilium Paternum atque curam pro reipublicae salute inuolueret. QVINTILIANI demum etymon ipse reiicit LIPSIVS eique uidetur esse subtilius.

(d) Postquam itaque mos regendi per consules & senatores ciuitates a Longobardis transiisset in Germaniam, excogitarunt ciues uaria nomina, quibus nouam hanc exprimerent dignitatem. Ita enim pleraeque ciuitates consules adpellasse *Burger-Meister*, nemo est, qui ignorat. Quemadmodum uero romano iure magistratus per deriuationem a magistris, qui *magis* quam ceteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus praesunt, debent, cognominantur *l. 57. de V. S.* ita etiam apud Germanos eandem originem uox illa *Meister* habet & descendit a uoce *Meist*, *der das meiste kan*, atque inde illum significat, qui praepollet auctoritate, arte, ordine, aetate v. DN. PRAESES *in Iure Client. Germ. p. 357. lit. e.* Cum igitur in Germaniae ciuitatibus ii, qui praefidebant senatui, plurimum pollerent auctoritate inter ceteros ciues, eos *ciuitatum* uel *communitatum* uocauerunt MAGISTROS DN. PRAESES *ad A. B. T. I p. 84. lit. 8. Dem Rath und Burger-Meister der Stadt N. v. Sect. I. Differ. I. lit. h.*

(e) Quantum mihi quidem constat, uix inueniuntur ciuitates, si HALAM & MULHVSAM exceperis, hic enim nunc *Burger-Meister*, nunc *Raths-Meister* uocantur, id quod ex *statutis Mulhusanis* didici, quae nomen *der Raths-Meister* tribuunt consulibus. Operae itaque pretium erit, in originem huius uocis inquirere & quare non *Burger*, sed *Raths-Meister* dicti fuerint, paucis indagare. Non autem mihi licuit, quamuis ordinationes uariaeque statuta rerum Halensium sedula peruoluerim manu, certas atque indubitatas reperire rationes, quare hoc nomen datum sit consulibus. Cum igitur locus sit con-

iectu.

Vnde nomen
der Burger-
Meister sit or-
tum.

Vnde nomen
der Raths-
Meister or-
tum.

iectionis, ea, quae deprehendi passim uestigia, ad originem huius uocis spectantia, fideliter cum B. L. communicabo. Olim uero statum huius ciuitatis democraticum fuisse & senatum constituisse senatores & tribuum magistros *die Innungs- und Gemeins-Meister Sect. I. Differ. I. lit. i.* demonstratum dedi. Cum itaque hi uocati fuerint *die Meistere*, senatores uero *die Rath Manne*, uti apparet ex Confirmatione ERNESTI *der Willkübr* de a. 1482. ubi haec habentur uerba: *Das unsere lieben Getreuen, die Ehr-samen vorsichtigen RATH-MANNE und MEISTER der Innungen und Gemeinheit in genanten unser Stadt Halla &c.* & ita cum iam quidem e ciuium magistris von denen *In-nungs-Meistern* in senatu essent, fieri aliter uix potuit, quam ut illi, qui inter senatores praesidebant, magistri senatorum *Meister des Rathes, Rathes-Meister*, non uero *Burger-Meister* nominarentur.

Vnde nomen
der Stadt-
Meister or-
tum.

(f) Nomen *der Stätt-Meister* nihil aliud inuoluit, quam eum, quam ita constituit senatus, magistrum esse ciuitatis, *der Meister der Stadt, der das meiste in der Stadt zu sagen hat, der Stadt uel Stätt-Meister* DN. PRAESES *de rebus Halens. c. ult. §. ii.* HAGENOAE etiam esca-binorum numero unus eligitur, cui nomen *des Stätt-Meisters* datum esse, testatur HERTZOG *Chron. Alsat. L. IX. C. 2.* Equidem ARGENTORATI etiam inueniuntur magistratus, qui nomine *der Stätt-Meister* ueniunt, sed hi non consulum, sed praetorum funguntur officio. Ex decem enim nobilibus senatoribus quatuor ordinantur praetores, *Stätt-Meister*, quorum in eo consistit officium, ut quilibet eorum quarta anni parte sententias in senatu conquirat & primo loco consules, deinde nobiles & ignobiles roget senatores. V. LIMNAEVS *I. P. T. III. L. VII. C. 3. n. 5.* atque si terminus criminalis, *ein peinlicher Rechts-Tag*, contra maleficum indi-

ctus

Etus eique mores iam denunciata, praetor maleficam personam rogat, an confiteatur delicta? & tunc consul *der Ammeister* senatus nomine pronunciat sententiam, id quod contra WEHNERVM defendit KNIPSCHILD *de Iur. & Priuil. ciuit. imper. L. III. C. 51. n. 20.*

(g) A Conradino ultimo Sueviae duce, se non parua argenti mole afferuisse in libertatem Augustam Vin-^{Quando a du- cum potestate ciberata fuerit} delicorum eoque uita functo, omni subiectione *der Land Auiusta Vin-* und Stadt Voigtey, liberatam fuisse & ipsimet sibi & suis ^{del:} municipibus ingenuis proprium elegisse senatum & ciuitatis curatores duumuiros (*magistros* tunc ciuitatum dictos *Burger-Meister*, consules) & praefectos urbis (adhuc *Stadt-Pfleger* adpellari solitos) libere creare coepisse, testatur KNIPSCHILD *c. l. L. III. C. 3. n. 34.* WELSERVS *Rerum August. p. III.* LEHMANN *Chron. Spir. L. IV. c. 4.* His duumuiris, *Stadt-Pflegern*, summa in ciuitate competit potestas & secretiori consilio, quod septem constituunt, praesident. Eis uero nomen *der Stadt-Pfleger* eam ob causam datum fuisse nullus dubito, quia ^{Origo uocis der Stadt-Pfleger.} eis cura & tutela uniuersae ciuitatis *die Pflege oder Vormundschaft der Stadt*, est commissa v. BESOLDVS *Tbes. Pr. v. Pflege.* Ceteri, quibus nomen *der Burger-Meister* dederunt, sunt sex numero, & de eorum electione scribit ZEILERSVS in *Cont. ITIN. Germ. c. 12. der Burger Meister seyn sechs, deren drey Geschlechter, einer von der mehrern Gesellschaft, der fünffte von den Kauff-Leuten, der sechste von der Gemeind.*

(h) Testatur hoc KNIPSCHILD *L. III. c. 51 n. 28.* LIMNAEVS *Iure Pub. T. III. L. VII. c. 3. n. 9.* aliique. Ipsum uero nomen *der Ammeister* quod attinet, compositum illud est a uoce *Amt* & *Meister*. *Amt* enim officium siue munus significat, quare *Amman* idem est ac ^{Origo nominis des Ammeisters.} officii uir, muneri atque officio publico alicui praefe-

Etus siue officialis SPEIDELIVS *lit. A. n. 101.* Contracte autem pro *Amt*, dicitur *Am* & itidem munus publicum atque mandandi denotat potestatem BESOLDVS *Thes. Pr. lit. A. n. 55.* Ut itaque clarissime intelligamus, uocem *der Ammeister* uiros denotare, quorum auctoritas propter muneris amplitudinem plurimum ualet in republica, id quod statutis ciuitatis Argentoratensis admodum est conforme, summus enim in ista ciuitate magistratus est *Ammeisterus* KNIPSCHILD *c. l.* LIMNAEVS *c. l.* OBERCHTUS *de iurisdic. c. 5. n. 30. aliique.*

DIFFERENTIA XII.

Quinam possunt eligi consules?

Romano iure initio non nisi *patriciis* consularis competebat dignitas (a), donec tandem lege *Licinia* cautum fuerit, ut alter consul esset *plebeius* (b): Germanico, mores ciuitatum uariant. Sunt enim nonnullae, quae non nisi *Patricios* ad consulari dignitatem admittunt (c), cum aliae *patriciis* aequae ac *plebeiis* eam concedant (d). Iuris tamen est singularis, apud *Argentoratenses* neminem, nisi sit *plebeius* & *opifex*, hoc munus obire posse (e).

(a) Exactis enim regibus L. Iunium Brutum & L. Collatinum consulari dignitate a populo fuisse decoratos *Differ. X. lit. a.* dictum est. Ab hoc itaque tempore perpetuo Romuli lex, qua sanxit, ut patricii sacra curarent & magistratus gererent & ius dicerent *DIONYSIVS L. II. c. 2.* servata fuit, nullique consules creti, nisi e patrum essent numero, donec tandem, cum patricii sub iugum mittere plebeios sibi que omnem adscribere potestatem anniterentur, factum est, ut tribuni plebis C. Licinius & L. Sextius cogerent patres, ut reciperent in numerum officiorumque societatem plebeios *v. lit. b. seq.*

*Initio Patricii
ex lege Romuli
erant consules.*

(b) Contigit hoc A. V. C. CCCLXXIIIX. teste *LIVIO L. VI. c. 42.* ibi enim, per ingentia, inquit, certamina dictator senatusque victus, ut rogationes tribuniciae acciperentur: & comitia consulum aduersa nobilitate habita, quibus L. Sestius de PLEBE PRIMVS CONSVL factus. Et is quidem finis certaminum fuit: quia patricii se auctores futuros negabant, prope ad secessionem plebis res, terribilesque alias minas ciuilium certaminum uenit: quum tamen per dictatorem conditionibus sedatae discordiae sunt, concessumque ab nobilitate plebi de CONSVLE PLEBEIO: a plebe nobilitati de praetore uno, qui ius in urbe diceret ex patribus creando *v. l. 2. §. 25. sqq. ff. de O. I.* Summa itaque in republica potestas hoc tandem anno Licinia lege plebi communicata est & aliam longe uniuersus reipublicae status induit faciem *V. ANTON. AVGVSTINI ad legem Liciniam, MANVTIVS de LL. Rom. C. V.* Quae licet ita sint, magni tamen semper fastigii fuit consulum dignitas, ut eis etiam titulus Magnificentiae tribueretur & exteri reges consulum ambirent titulum, id quod exemplis probat *MABILLONIVS de Re Diplom. L. 2. c. 3. §. 4. V. DN. PRAESES comment. ad A. B. T. 2. p. 191.*

*Consularis di-
gnitas plebi
communicata.*

Norimbergae,
& Ulmae pa-
tricii sunt
consules.

(c) Veniunt in primis hoc nomine NORIBERGA
& VLMA. Cum enim NORIBERGAE status sit Ari-
stocraticus & ne quidem omnes patricii ad summos in
patria honores admittantur, sed ii tantum, qui nobili
patriciorum gente sunt oriundi *die Adelige und Raths-
fähige Geschlechter*, ceteri enim, *die Ehrbare Unratbsfähige
Geschlechter* excluduntur KNIPSCHILD L. III. c. 38.
LIMNAEVS T. III. Lib. VII. c. 35. facile est ad intelli-
gendum neminem consularem posse consequi dignita-
tem, nisi eosdem habeat natales. Et de VLMA testis
est KNIPSCHILD c. l. c. 54. non ibi solum duumuiros,
die Aeltere Herrn, die zween Raths Aeltere, qui praesident
senatui, sed tres reliquos etiam consules ex patricio-
rum eligi numero.

Multae ciui-
tates patricios
& plebeios ad
consulatum
admittunt.
quod probatur
1) de Franco-
furto.

(d) Cum enim pleraeque Germaniae ciuitates sta-
tu regantur democratico, inde etiam sequitur patricios
aeque ac plebeios ad summos in patria honores & sic ad
consularem quoque adspirare posse dignitatem. Testa-
tur hoc ITTERVS apud HERTIVM de Spec. Germ. rep. Sect.
II. §. 23. de FRANCOFVRTO. Ibi enim senatum tres
constituunt scamna siue classes. Priores duas quatuor-
decim occupant patricii & quatuordecim gradibus a-
cademicis insigniti, mercatores alique ex proprio ho-
norum suorum uiuentes, quorum bona pars est ex so-
cietate *Frauensteiniana*. Et ex his duabus classibus con-
sulum electio fieri debet. Vt itaque uideamus, non so-
los quidem patricios ad consulares honores admitti, o-
pifices tamen, qui tertiam senatus constituunt classem,
ab his excludi. AVGVSTAE Vindelicorum consules tres
patricii, tres uero plebei esse ordinis constat. Ita enim
secundum dispositionem Instr. Pac. ibi statutum esse re-
fert KNIPSCHILD L. III. C. 3. *Der erste Burger-Meister
catho-*

2) de Augusta
Vindel.

catholischer Patricius, der andere catholisch von der mehrern Gesellschaft: der dritte Patricius Augsp. Confess. der vierte Kauffmann Augsp. Confess. der fünffte Patricius catholicus, der sechste von der Gemeine Augsp. Confess. Operae pretium uero non est reliquarum ciuitatum, quae circa consulum electionem obtinent, percurrere consuetudines, cum plerasque Germaniae ciuitates hic uiuere institutis notum satis sit atque cognitum.

(e) Ita enim a senatu ARGENTORATENSIS statutum *Argentorati consul plebeius eligitur.* apud LIMNAEVM T. III. L. VII. C. 3. n. 9. Darnach sollen die Zehen von den Handwerckern, die im alten Rath gewesen seynd, und bleiben sollen, in die hinter Stube gehen zu den Zehen, die man auf denselben Morgen in den neuen Rath gekosen hat, das seynd zusammen zwanzig, dieselben zwanzig Raths Herrn von den Handwerckern, sollen dann kiesen einen redlichen, frommen, weisen, statthafften Mann zu einem Ammeister, der sie der Stadt und der Gemein zu Strasburg aller ehrlichst und nutzeft bedünckt, auf ihren Eydt, der ein HANDWERCKS-MANN ist &c. Qua uero occasione ius eligendi consules sibi uindicauerint plebei, uidere est ex LIMNAEO c. l. n. 7. *Qua ratione perdiderunt nobiles ius eligendi consules.* Diu enim olim rerum summam tenuerunt nobiles, exortis uero diffidiis 1332. inter nobiles familias von Mülenheim & Zornen, ciues plebei, tanquam bonae fidei custodes, a nobilibus clauēs, sigillum atque ciuitatis vexillum, donec sopitae essent lites, acceperunt. Ab hoc uero tempore e suo numero elegerunt plebei consulem, neque unquam hanc dignitatem receperunt nobiles, quid quod quotannis auf den Schwærtag (die 8. Ianuar. praeterpropter) iuri, quod olim habuerunt, praestito iuramento, renunciare teneantur. V. KNIPSCHILD L. III. C. 51. n. 26. 28.

DIFFERENTIA XIII.

*Merum imperium olim exercebant consules & deinde
quaestores a populo constituti, apud Germanos
erat penes Scultetum.*

Romano iure initio quidem *merum imperium* exercebant *consules* (a). Donec eorum potestate lege Valeria imminuta (b), populus *quaestorum* nomine, quos uolebat, constitueret magistratus, quibus hoc mandaretur negotium (c): Germanico contra iure penes praefectos ciuitatum *merum* erat imperium (d), quod uero hodie in plerisque, caesaris priuilegio, exercet senatus (e).

Merum imperium penes consules.

(a) Nulla enim a consulibus ad populum concessa erat prouocatio, sed eadem iis, quam habebant olim reges, data erat potestas LIVIVS L. II. C. 1. qui, *libertatis autem, inquit, originem inde magis, quia annuum imperium consulare factum est, quam quod diminutum quicquam sit ex REGIA POTESTATE, numeres.* Omnia iura, omnia insignia primi consules tenuere, id modo cautum est, ne si ambo fasces haberent duplicatus terror uideretur. V. DIONYSIVS L. IV. C. 10. FLORVS L. I. C. 9. Confirmavit hoc ius suo exemplo Brutus primus Romanorum consul, cui poenae capiendae ministerium de liberis ceterisque patriae proditoribus

bus imposuit consulatus LIVIVS L. II. C. 5. V. SIGONIVS
de iudic. L. II. C. 4.

(b) Eodem adhuc anno, quo regum imperio libera-
rata erat respublica, in suspicionem adfectati regni in-
cidit VALERIUS consul, a qua, ut absolueretur, leges hu-
manissimas tulit in plebis fauorem, *unam* quidem
*qua diserte cauit, ne quis Romae magistratum gereret, nisi a po-
pulo eum accepisset, capitali poena statuta in eum, qui contra
haec fecisset, & proposita immunitate ei, qui eum occidisset. Al-
tera uero, in qua scriptum est, si quis romanus magistratus ali-
quem uel capite plectere uel uirgis caedere, uel pecuniis multare
uelit, licere privato homini ab illo magistratu ad POPULI IUDI-
CIVM prouocare, nec interea licere magistratui in eum animad-
uertere ullo modo, donec populus de eo suis suffragiis statuerit.*
DIONYSIVS L. V. C. 3. LIVIVS L. II. C. 7. 8. Et POMPONIVS
L. II. §. 16. de O. I. qui tamen, ait, (consules sc.) ne per omnia
regiam potestatem sibi uindicarent, lege lata factum est, ut ab
iis PROVOCATIO esset, nec possint in caput ciuis Romani ani-
maduertere iniussu populi: solum relictum est illis, ut coercere
possent & in uincula publica duci iuberent.

(c) Factum hoc esse iam eo tempore, quo leges
XII. Tab. fuerunt latae, clare testatur Pomponius
l. 2. de O. I. §. 23 Et quia, ut diximus, de capite ciuis romani
in iussu populi non erat permissum consulibus ius dicere: propterea
QVAESTORES constituebantur a populo, qui capitalibus rebus
praeessent: hi adpellabantur, QVAESTORES PARRICIDII
quorum etiam meminit lex XII. Tab. Solebat tamen populus
lege uel SCto hoc negotium mandare consulibus LIVIVS
L. IV. C. 51. SCtum factum, inquit, ut de quaestione postumia-
nae caedis tribuni primo quoque tempore ad plebem ferrent: plebs-
que praeficeret quaestioni quem uellet: a plebe, consensu populi
CONSVLIBVS negotium mandatur. Anno demum V. C. 136
IV. quaestiones perpetuae factae datumque praetoribus,
ut eas exercerent SIGONIVS de iudiciis L. II. C. 4.

Lege Valeria
consulum po-
testas immi-
nuta.

Quaestores,
qui rebus ca-
pitalibus
praeessent,
constitui coe-
perunt.

(d) Olim

Praefecti ciui-
tatum exerce-
bant merum
imperium.

(d) Olim enim ciuitatum praefecti, die Reichs-
Voigte caesaris nomine merum exercebant imperium.
Notatu digna sunt, quae hanc in rem differit HEIDER
de Aduoc. lit. Hbb. Dann wie noch bey Friderici II. Zeiten, die
Ræmische Keyser über die Bistumb, Clæster und Herrschafften,
in Allemannien die hohe Obrigkeit gehalten und ihnen zu Ver-
übung des Blut-Banns Reichs-Voigte gegeben (uti Stumpf Chron.
Heluet. L. 4. C. 50. uers. 278. Vrstisen Chron. Basil. L. 2. C.
11. fol. 95. Guler in Rhaet. l. 5. fol. 6. 59. & Besoldus de iure ci-
uit. n. 2. p. 119. testantur). Also ist es auch mit denen Reichs-Læn-
dern und Reichs-Stædten hergegangen. Sintemahl in dem Reich
allenthalben der Brauch gewesen, daß ein Römischer König, oder
Keyser in den freyen und Reichs-Stædten, auch in den freyen-
und Reichs-Thælern Richter und Voigt verordnet, die in Namen
des Reichs den Stab führeten. Qui etiam c. l. lit. Iii de ciuitate
BASILEENSI haec refert: Inde etiam est, quod BASILEAE, ur-
bi olim imperiali, in ciuilibus actionibus PRAETOR VRBANVS
iudicio maiori, quod Statt-Gericht uocant, praest, in causis
autem criminalibus PRAEFECTVS seu aduocatus imperii ius di-
cit. E contra Scaphusiae (quae & ipsa urbs non ita pridem im-
perialis esse gestit) duo sunt iudicia, quorum unum uocatur das
Schuld Gericht & c. alterum uocant das VOIGT oder BVS-GE-
RICHT, propterea quod praefectus imperii seu rerum capita-
lium (der Reichs-oder Blut-Voigt) huic praesideat & multas
(etiam ciuiles irroget Simler de re publ. Heluet. L. 2. rubr. de re-
bus p. singulor. pagor. fol. 140. b. & fol. 142.

Nonnullae ci-
uitates adhuc
habent prae-
fectos,

(e) Sunt equidem hodie adhuc nonnullae ciuita-
tes, quae suos habent praefectos, qui bannum sangui-
nis, den Blut-Bann, exercent. Ita enim COLONIAE
AGRIPPINAE senatus habet ius, ut in carcerem ducat
quos oportet: uitae autem necisque potestate solus habet
Archiepiscopus, ac fieri potest, ut quos capitis damna-
uit senatus, archiepiscopi praetor absoluat SLEIDANVS
Comment. L. VI. p. m. 175. Et de BREMA notum est,
Ducis ibi aduocatum executioni dare sententiam.

KNIPSCHILD *de iur. ciuit. imper. L. III. c. 6. n. 46.* In ple- ^{pleræque ta-}
 risque tamen senatus, ea, quae praefectus olim, exercet ^{men ab illis li-}
 iura. Mercatae enim sunt a caesare priuilegia ciuitates, ^{beratae.}
 ut praefectorum uices gereret senatus *v. Sect. I. lit. b.* Ut ^{Merum impe-}
 itaque intelligamus, merum hodie imperium esse penes ^{rium est penes}
 senatum, cuius nomine illud exercere plerumque so- ^{senatum.}
 lent *consules.* Id quod exemplo ciuitatis Argentoraten-
 sis constat, ibi enim consul, non uero praetor, senatus no-
 mine sententiam pronunciat: *Hat ein Ehrfamer Rath erken-*
net &c. LIMNAEVS iure Publ. T. III. L. VII. c. 3. n. 5. In ^{In nonnullis}
 aliis uero ciuitatibus supersunt quidem praefecti *Reichs-* ^{ciuitatibus}
Voigte, Reichs-Schultheissen, qui nomine senatus criminale ^{praefectorum}
 iudicium exercent, ueluti NORIMBERGAE, ROTEN- ^{nomen super-}
 BVRG I ad Tubarim &c. sed illis ab ipso senatu, non ue- ^{est.}
 ro a Caesare, hoc demandatur officium KNIPSCHILD
c. l. L. V. c. 3. n. 44.

DIFFERENTIA XIV.

De consulum uestitu atque insignibus.

Romano iure consulum *insignia*
 erant, toga picta purpurea, sella ebur-
 nea, corona aurea, sceptrum ebur-
 neum & fasces (a): Germanico eius-
 modi *insignia* non habent consules,
 licet moribus quarundam ciuitatum,
peculiari habitu aliisque forte *orna-*
mentis a ceteris ciuibus distinguan-
 tur (b).

*Quis primus
hic usus insi-
gnibus.*

(a) Testatur hoc DIONYSIVS L. III c. II. in fin. Primus uero Tarquinius V iis est usus, ceteri enim reges tantum fellam curulem atque togam purpuream habuerunt. Tarquini deinde successores ea retinuerunt regibusque demum eiectis, consules iisdem usi fuerunt insignibus, corona tamen togaque picta exceptis; haec enim sola illis adempta sunt, quia libertati nimium molesta atque inuidiosa uidebantur, quoties tamen ex bello uictoriam reportantes, digni triumpho fuerunt iudicati, haec illis concedebantur. Praeter haec insignia etiam duodecim fasces lictores praeferebant consulibus, ita tamen, ut eos per alternos menses haberent, ne duplicatus terror uideretur, si praeferrentur *ambobus* LIVIVS L. II. c. I. His fascibus secures ademit Valerius Publicola, ita tamen, ut, quam diu extra urbem essent, iis uterentur DIONYSIVS c. I.

*In nonnullis
ciuitatibus pe-
culiari habitu
utuntur Cos.*

(b) Receptum enim in nonnullis ciuitatibus esse constat, ut consules atque senatores peculiari incedant uestitu atque pallio utantur, quod non apud Romanos, sed Germanos etiam honoris semper fuit signum D. N. PRAESES *de Re Militar. prooem. lit. b.* Quae licet ita se habeant, pleraeque tamen ciuitates non habitu atque ornamentis a ceteris ciuibus suos distinguunt magistratus, sed honore munerisque amplitudine. Silentio tamen praetereundum non est, COLONIAE Agrippinae morem esse introductum, ut famuli, habitu rustico baculum gestantes, sequantur consules. Quae nam uero huius consuetudinis sit origo, non inter se conueniunt rerum Germanicarum scriptores. Sunt enim, qui credunt, hoc signo uti consules, quia ciuitas inter quatuor rusticas imperii numeretur. Sunt etiam, qui existimant, morem hunc superesse ex pristino reipublicae statu. Notum enim est, Romanos coloniam in hanc duxis-

*Coloniae eos
sequuntur fa-
mulibaculum
manu gestan-
tes.*

duxisse ciuitatem & hanc ob causam mihi etiam admodum est opinabile, imitatos esse ciues patrios ritus patriasque consuetudines V. KNIPSCHILD *de iur. ciu. imp. L. III. c. 10. n. 17. 18.*

DIFFERENTIA XV.

Quot annos natus consul esse debeat.

Romano iure legitimus consulum petendi *annus* erat XLIII.(a), id quod tamen non semper obseruatum fuisse multorum constat exemplis(b); donec tandem *principes* nulla aetatis habita ratione hanc dignitatem, cui uolebant, concederent (c): Germanico iure, olim quidem *seniores* erant consules atque *iudices* (d), id quod tamen hodiernis moribus non obseruatur (e).

(a) Hoc quidem romano iure certum est. CICERO ^{Consularis aetas erat annus XLIII.} enim *Philippica V. in fin.* Quid, inquit, Macedo Alexander? cum ab ineunte aetate res maximas gerere coepisset, non tertio & tricesimo anno mortem obiit? quae est aetas nostris legibus decem annis minor quam consularis. Ex quibus itaque uerbis clare patet, consulare aetatem fuisse annum XLIII. Primis quidem reipublicae temporibus, leges annales nondum fuisse, sed has primum ambitio-

nem introduxisse, ut gradus essent inter aequales, latius deduxi *Sect. I. Differ. IV. lit. d.* Cum enim Romanigrandio rem aetatem legibus annalibus ab iis requirerent, qui consulatum petebant, adolescentiae temeritatem uerebantur *CICERO c. l. V. MANVTIVS de LL. c. 6.*

Non semper
aetatis in pe-
tendo consula-
tu ratio habi-
ta.

(b) Testatur hoc *CICERO c. l.* his uerbis: *At ue- ro apud antiquos, Rulli, Decii, Coruini multique alii, recen- tiore autem memoria superior Africanus, T. Flaminius admo- dum adolescentes consules facti, tantas res gesserunt, ut populi Romani imperium auxerint, nomen ornarint.* Nullum itaque dubium ab eo tempore, quo lex annalis rogante L. Iulio tribuno plebis lata est, quod contigisse A. V. C. ICLXXIII. *LIPSIUS de mag. pap. Rom. c. 4.* coniicit, multos consularem adeptos fuisse dignitatem, licet legitimum aetatis terminum nondum attigerint. Quod enim deerat aetati, id uirtutis atque gloriae supplebat praestantia.

Principes et-
iam minores
XX. annis fe-
cere consules.

(c) Ex quo tempore Romanorum libertas pes- sum ire coepit, nulla amplius annalis legis, in petendo consulatu, habebatur ratio. Quem enim iugit, Augu- stum anno aetatis uigesimo inuasisse consulatum? *SVE- TONIUS in Aug. c. 26. v. Differ. IX. lit. e.* Ceteri, qui eum secuti sunt principes, nullam plane aetatis habue- runt rationem, adeo, ut minores etiam uiginti annis ad amplissimum hunc admitterentur magistratum *l. un. §. 2. ff. de offic. cons.*

Apud Germa-
nos seniores e-
rant iudices.

(e) Germanos in magno semper honore habuisse senes uel ipsum nominis etymon, quod dederunt iudi- cibus, indigitat. Comites enim a canitie grau Graven, dictos fuisse probat *DN. PRAESES de Differ. iur. Rom. & Germ. in Tit. imper. opusc. T. I. p. 1045. lit. II.* Hinc etiam uoluerunt leges Germaniae, ut uiri ad iudicium officia admitterentur, id quod *FRIDERICVS V. in Re- format.*

format. de a. 1441. Declar. ad 7. art. 1. his uerbis exigit: Das Recht des H. R. Cammer-Gericht solle mit tapfern Mannen besetzt werden. Neque olim etiam metuendum fuisse, ne ad iudicia admitterentur adolescentes, probat D.N. PRAESES c. l. Patria enim iura usu curiarum omnes addiscere oportebat, qui profectus lenti magis sunt, quam illi, quos in academiis accipere solemus adolescentes.

(e) Licet enim Germanos constituisse iudices e senioribus *lit. d.* probatum sit; nusquam tamen eos leges annales habuisse reperimus. Hinc etiam factum, ut nulla hodie aetatis in obeundis muneribus habeatur ratio, quin etiam adolescentibus demandari consulum officia, quotidiana nos edoceat experientia. Nota inde est querela BRVNNEMANNI *iure Eccles. L. I. C. 5. §. 11. ubi: insolitum, inquit, imo fere inauditum est, ut iuuenis ex academiis ueniens statim desiderare ualeat locum inter consiliarios principis, uel ambire officium CONSULIS ciuitatis uel Praefidis.* Cum uero nullas obseruari in Germania leges annales dictum sit, ex principis etiam dependet arbitrio, quem ad munera publica admittere uelit MENOCHIVS *l. 2. cent. 5. cas. 427.* Id tamen certum omnino est, senatum cum eligit consulem, rationem habere debere legum statutorumque, ad quorum normam est adstrictus. Ita enim non solum plerasque ciuitates imperiales certas habere constat leges, quae obseruandae sunt; cum eligitur consul, sed etiam prouincialia passim deprehenduntur statuta, quibus determinatus est aetatis annus, quo quisque ad munera publica admitti debeat V. D.N. PRAESES c. l. *lit. 11.* Ita etiam *statutis Mulhusanis* cautum, ne quis ad consulis munus admittatur nisi XXV. annos natus *L. I. Tit. 4.* Principem tamen, ui summae potestatis, aetatis defectum supplere posse, nemo dubitat BRVNNEMANNI *ad l. 57. ff. de Re I.*

Apud Germanos nullae leges annales.

Ex principis arbitrio dependet, quem admittere uelit ad munera.

DIFFERENTIA XVI.

Per quot annos consularis dignitas continuetur.

Iure Romano Consulum dignitas erat *annua* (a), quod tamen deinde, cum rerum summam ad se traherent principes, mutatum fuisse legimus. Caesar enim nulla temporis ratione habita, *quibus uoluit*, consulatum dedit (b), quem deinde imitati sunt ceteri imperatores & tempus *ex arbitrio* definiuerunt (c): Germanico contra iure, non eosdem omnes ciuitates receperunt mores. Sunt enim, quae non nisi *annuam* consulibus concedunt potestatem (d), cum alibi *duos* pluresue continuetur annos (e), uel etiam in multis, non nisi cum *morte* exspiret (f), licet regimen *alternis uicibus* gerere soleant consules (g).

Consularis potestas erat annua.

(a) Testantur hoc ad unum omnes rerum romanarum scriptores LIVIUS L. II. C. I. *annuum*, inquit, *imperium consulare factum est*. Et EUTROPIUS L. I. *Placuit*, inquit,

inquit, ne imperium longius, quam annum unum haberent: ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur sed ciuiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse priuatos. Verebantur enim Romani, ne, si uni summam rerum perpetuo committerent, Tarquinii Superbi insisteret uestigiis sibi que soli omnem in republica potestatem, non adhibito in consilium senatu neque requisitis populi suffragiis, adscriberet. Et haec etiam erat causa, quare duo regio imperio praeesse uellent, ut, si unus malus esse uoluisset, alter eum, habens potestatem similem, coerceret. EUTROPIVS L. I.

(b) Cum enim Caesar sibi soli omnem in republica uindicasset potestatem sibi que *Caesar sine temporis respectu consules creauit.* VETONIO teste C. 41. ius creandi consules reseruasset, factum est, ut ex arbitrio, nulla aetatis nullaue temporis habita ratione, consulares honores, quibus uellet, contulerit. Perhibet enim DIO L. 43. ad A. V. C. 1000. eum consulatum continuo, ante etiam, quam urbem intraret, accepisse. Non uero, eodem teste, toto anno eum gessit, sed postquam in urbem uenit, eo se abdicauit, consulesque fecit Q. Fabium & C. Trebonium: Fabioque extrema magistratus sui die mortuo, statim in residuas horas C. Caninium substituit. Et ab hoc tempore coeptum, *adfirmat* DIO, ut perpauci toto anno consulatum gererent, sed alii pauciores, alii plures menses, diesque, prout casus tulisset, eo magistratu fungerentur.

(c) Augustus, quem testamento adoptauerat Caesar *Neque Augustus temporis rationem habuit.* quinque quidem medios consulatus, a sexto ad undecimum annuos gessit. Ceteros aut nouem, aut sex, aut quatuor, aut tribus mensibus, secundum uero paucissimis horis. Nam die Kalendarum Ian. cum mane pro aede capitolini Iouis paululum curuli sella praesedisset, honore abiit, successo in alio in locum suum SVE-TONIVS in Aug. c. 26. Ceteri imperatores Augustum secuti

cuti sunt & modo ad annum modo ad semestre spatium consulares concesserunt honores. Domitianus XVII. cepit consulatus, quod ante eum nemo SVETONIUS C. 13. Vitellius uero se perpetuum consulem ordinavit, quod testatur SVETONIUS C. 11. Plura habet PANVINIUS L. 1. Fastor. p. 60.

Argentinae
quotannis eli-
gitur consul.

(d) Ita ARGENTINAE noua quotannis instituitur electio, neque is denuo consul eligi potest, qui anno elapso hoc functus est officio, nisi *sexennium* fuerit circumactum LIMNAEVS Iur. P. T. III. L. VII. C. 3. n. 9. ubi ita, ad consulum electionem quod attinet, disposuerunt Argentoratenses: *Soll jährlich der halbe Rath bleiben sitzen, also dass ieglicher Raths. Herr zwey Jahr aneinander in Rath bleiben soll, und soll jährlich der halbe Rath und der Ammeister gekosen werden* &c. v. Differ. XII. lit. e. Et de REUTLINGA refert KNIPSCHILD L. III. C. 44. n. 11. ibi nouum quotannis consulem nouumque eligi senatum & nulla ibi munera annum excedere spatium. Hunc quidem morem ab antiquo receptum, sustulit Carolus V. & iussit, ut tres per annum eligerentur consules; sed Maximilianus II. pristinum morem priuilegio de anno 1576. apud KNIPSCHILDVM c. l. n. 25. restituit.

quod etiam
Reutlingae ob-
tinet.

In multis ciui-
tatibus duos
pluresque an-
nos continua-
tur consulatus.
Hildesii duos.

(e) Variant ciuitatum mores pro diuerso rerum publicarum statu. Et cum aliae annuam consulibus concedant dignitatem, aliae iterum eam duos pluresque continuari uolunt annos. Ita enim apud HILDESIENSES consulum dignitas duos durat annos, ita tamen, ut primus hoc, alter uero sequenti anno praesideat senatui. vid. Sect. I. Differ. I. lit. i.

In plerisque
ciuitatibus
consulum di-
gnitas cum
morte exspi-
rat.

(f) Operae pretium non est numerare ciuitates, quae his uiuunt institutis perpetuumq; habent senatum. Sunt enim, quantum mihi quidem constat, pleraeque Germaniae ciuitates in hanc classem referendae. Vfu tamen fere receperunt, ut alternis uicibus regimen gerant

gerant consules, quae tamen mihi bonisque omnibus non probatur consuetudo. Nihil enim inde oritur, quam lites, rixae, inuidia rerumque omnium perturbatio. Nam quod hoc anno statuerunt consules, uel ignorant ii, qui proximo eos sequuntur anno, uel animo inuidiae atque odii pleno iterum destruunt atque abrogant, quid quod turpi saepe laborent negligentia, atque ea in primis, quae maioris sunt momenti & unde ipsis imminere forte possit periculum, protrahant eorumque curam sequenti relinquunt senatui. Quae uero omnia timenda non sunt, si consules senatumque, cuius regimen non alternis geritur uicibus, sibi constituunt ciuitates. Diu haec fuit querela ciuitatis Reutlingensis, in supplici libello, quem obtulit Maximiliano II. de restituenda pristina regiminis forma, his uerbis: *nachdem sich aber in Werck befunden, daß durch diese neu angestellte Ordnung nicht allein die Burger-Meister, deren ieder alleine auf vier Monath bestellet gewesen, ihr Amt bisweilen etwas nachlässiger verrichtet, indem je einer seine befohlene Verrichtung (so sonderlich wichtiges und schweres vorgefallen) auf den andern gespart und aufgezogen* &c. KNIPSCHILD L. III. C. 44. n. 25.

(g) In hoc quidem non iisdem omnes ciuitates u-
tuntur moribus. Sunt enim quibus annum placet re-
gimen. Ita COLONIAE AGRIPPINAE sex quidem eli-
guntur consules, sed duo tantum quotannis tenent re-
gimen, qui uocantur *Regierende, Worthaltende Bur-*
ger-Meister KNIPSCHILD L. III. C. 10. n. 28. Idem etiam
hic HALAE obtinuit mos, donec tandem 1719. Rex sapi-
entissimus, huic etiam ciuitati perpetuum daret sena-
tum, ut ideo alternis uicibus non amplius gerant regi-
men consules. Sunt aliae iterum ciuitates, in quibus
per sex menses consules tenent regimen, quod de BRE-

*In multis ciui-
tatibus alter-
nis uicibus ge-
ritur regimen.
quod probatur
1) de Colonia*

2) de Hala.

MA 3) de Brema.

4) de Norim-
berga.

MA testatur KNIPSCHILD L. III. C. 6. n. 14. Et NORIMBERGAE tredecim esse consules & scabinos seniores totidemque iuniores, *Alde und junge Burger Meister*, singulis autem mensibus alium atque alium tam *seniorum*, quam *iuniorum* consulum eligi perhibet FELWINGER de senator. §. 51. p. 170. Quae uero omnia ex singularum ciuitatum statutis, quae sedula peruoluere manu mihi non licuit, sunt deducenda.

DIFFERENTIA XVII.

*R. I. imperatores erant consules quod Germanico
secus.*

Romano iure ipsi imperatores quandoque fiebant consules (a): Germanico uero tanti fastigii non fuit consulum dignitas, ut eam sibi adscriberent imperatores (b).

Imperatores
orant consu-
les.

(a) Solebant enim imperatores, proximis post susceptum imperium *Kalendis Ianuariis* consulatum inire, id quod tamen non semper seruatum fuisse Traiani aliorumque, qui primum secundo imperii anno trabeam consularem sumserunt, constat exemplis PAGI *Dissert. hypatica P. II. C. I. n. 2. p. 81.* Hinc etiam factum ut, cum imperatores hunc magistratum non inirent, sed eum destinarent priuatis, libertas quasi restituta uideretur. Innuere hoc uidetur PLINIUS in *Panegyri. Traiani c. 58.* his uerbis: *Contigit ergo priuatis aperire annum fastosque reserare: & hoc quoque redditae libertatis indicium fuit, quod consul alius, quam caesar esset. Sic exactis regibus coepit liber annus. Sic olim seruitus pulsa*

pulsa, priuata fastis nomina induxit. Erant enim libera adhuc republica consules summi Romae magistratus. Cum uero deinde Romani omnem in principes transcripserint potestatem, senatorum tamen consulumque dignitas non fuit sublata, sed cum inirent consulatum principes, eo ipso indicabatur, omne in eos translatum fuisse imperium, quia non solum imperatoria decorati erant maiestate, sed summum etiam gerebant magistratum.

(b) Alia fuit consularis in Germania dignitatis facies. Cum enim duo tantum Romae essent, qui summum in toto imperio capefferent magistratum, mirum non est, retenta hac dignitate, eam sibi adscripsisse principes. Germaniae uero reges ciuitatibus dederunt consules, quorum tamen potestas longe minor fuit Romanorum consulum potestate. Nihil enim fere iis erat relictum quam *praesidere senatui* & cum ceteris senatoribus earum rerum, quae ad *politiam* spectabant, curam gerere. Ex quibus itaque sole meridiano adparet clarius, indignum fuisse imperatoria maiestate inire magistratum, qui saepius dependebat a ciuitatum praefectis & ab his, caesaris nomine, constituebatur.

Quare romani imperatores consules facti?

Apud Germanos longe minor consulum potestas.

Hinc eam sibi non adscribebant imperatores.

DIFFERENTIA XVIII.

De fastis consularibus & Christi.

Romano iure *fasti* erant *consulares* (a): Germanico uero *Christi*. (b).

(a) Consules qui *Kalendis Ianuarii* inibant magistratum, uocabantur ordinarii annorumque series ab eorum numerabatur consulatibus. Licet enim, cum integro anno nondum elapso, magistratu abirent ordi-

Consules anno nomen dabant.

narum, alii in eorum locum sufficerentur, quicquid tamen memoria dignum agebatur in republica, sub ordinariis notabatur consulatu V. PANVINIUS L. I. *Fastor.* p. 61. n. 10. Factum uero est, ut suffecti etiam in fastos referrentur, unde magna eorum orta est confusio V. GUTHERIUS *de offic. Dom. Aug.* L. I. c. 13.

Apud Germanos fasti sunt Christi.

(b) Quamuis DIONYSIVS EXIGVVS an. 527. modum inuenisset ac commendasset, ab INCARNATIONE CHRISTI numerandi tempora: illud tamen cum Christiani imperatores, tum R. pontifices diu neglexerunt imitari, qui calculos maluerunt requirere a suo regimine. Sec. XI. demum in mores iuit A. N. CHR. mentionem facere in codicillorum curialium chronologia. Qua de re plene P. PEBROCHIVS *in propyl.* & MABILLONIVS *de re diplom. lib. 2. c. 25. 26. 27.* Praeter hunc Christi annum *indictionem* in instrumentis adiciere debent notarii. Complectitur uero *indictio* trium lustrorum spatium & tertia *indictione* natus est CHRISTVS. De triplici *indictione Constantinopolitana*, quae a Kalendis septembris, *Caesarea*, quae a XXIV. Septembris & *Pontificia*, quae a Kalendis Ianuarii sequentis incipit V. SCALIGER *de Emend. temp. Canon. Isagogic. L. III. p. 179. n. 7.* In Germania Caesaris imperantis chronologiam instrumentis addere debent notarii.

DIFFERENTIA XIX.

De salario consulum.

Romano iure Consules atque Senatores *stipendium* a republica non sumebant (a): Germanico uero eis *salararia* constituta esse constat (b).

Consulum officia erant gratuita.

(a) Omnes enim qui muneribus publicis admovebantur gratuitam exhibebant operam. Quod sane ex multorum

torum

torum senatorum consulumque paupertate uel maxime declaratur. Quamuis enim Romani censu legi uolebant senatores, ne splendor amplissimi ordinis rei familiaris angustis obscuratur; saepius tamen pauperrimos ab aratro ad fasces uocatos fuisse legimus. Testatur hoc Bassus apud **SENECAM** *L. I. Controu. c. 6.* his uerbis: *Quid tibi uidentur illi ab ARATRO CITATI, qui paupertate sua beatam fecere rempublicam* & **OUIDIVS** *L. III. Fastor. canit:*

Et caperet fasces a CVRVO CONSVL ARATRO,

Nec crimen DVRAS esset habere MANVS.

Nero senatoribus egenis annua dedit salaria.

V. DEMPSTERVS *ad ROSINVM p. 1206. seqq.* Primus fuit Nero qui senatoribus annua constituit salaria **SVENTONIVS** enim *C. 10. Senatorum*, inquit, *nobilissimo cuique sed a re familiari destituto, ANNVA SALARIA & quibusdam quingena constituit.* In quorum numero **Valerium Messalam**, qui **Nerone** tertium consule simul iniit consulatum, fuisse, memoriae prodidit **TACITVS** *L. XIII. Annal. C. 34.* Conferri potest de hoc argumento **GOTHO-FREDVS** in libro singulari de *salaris*.

(b) Germanos salaria constituisse iudicibus, neque apud eos munera publica fuisse gratuita, notissimum est. Licet enim olim, propter auri argentique penuriam, certa praedia certosque redditus concedere sole-
rent iudicibus **HEIDER** *de Adu. imp. Disc. I. p. 12.* hodie tamen in numerata plerumque pecunia consistunt salaria & ex ciuitatum redditibus soluuntur. Non equidem me fugit, hodie adhuc redditus certos concedi magistratibus, consultum tamen magis esse existimo, inferre redditus aerario publico & inde iis distribuere salaria. Postquam non, uti olim, laboramus argenti & aeris numerati penuria. Accedit, quod plerumque pretium uile sit, quo fruges in hoc censu aestimantur (die

Germani salaria constituant iudicibus.

Perpetuariae
conductiones
pro peste ha-
bendae.

Cammer-Tax ist gering). Hodie praesertim, ubi pretia rerum quotidie adaugentur, contra argenti & numorum pretia decrescunt. Vt, quod *octo grossis* ante uiginti annos constitit, illud nunc uix redemeris *ioachimico* aut *unciali*. Inde mirum non est, *perpetuarias conductiones*, uel ideo, pro peste habendas reipublicae & sacri patrimonii. Nam *conductoribus* augmenta pretii rerum prodesse: contra principi difficile esset, pro argenti copia ea habere, quae pertinent ad uictum. Quod cum ita sit: perpetuaria condictio *leonina* est, quia tempora, ob argenti maiorem subinde in orbe copiam, adaugendam ex america & metallifodinis aliis, ulteriora rerum pretiis pollicentur augmenta, contra minantur decrementa pretiis metallorum, praesertim argenti. Diuinauit olim hanc noxam & laesionem perpetuarii locatoris DN. PRAESES *in iure clientelari sect. 3. n. 4. p. 189.* Docuit diuinationis ueritatem rei euentus. Nam *locarium*, olim magnum, ob adaucta rerum pretia, hodie est iusto uilius. Vt nunc sint, qui fundos conducant, *tertia parte* maiori mercede, quam ante duo lustra, tempore perpetuariae conductionis. Cursim haec, puto, adferenda fuisse speciminis loco, ad ostendendum, consultum magis esse principibus, stipendia numerare rerum administris, quam adsignare fundos aut fruges, instar *salarii*.

T A N T V M

Ludewig, Johann Peter von,

Dissertatione inaug. differentias iuris Romani et Germanici de senatoribus
et consulibus

Hala 1739

4 Diss. 3336,8

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10961597-4

VD18 15017648-001